

UNIVERZITET U SARAJEVU – FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**EVIDENCIJA I EVALUACIJA VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI U
OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA**

Završni rad

Mentorica: prof.dr. Sandra Bjelan

Studentica: Erna Nuhanović

Sarajevo, april 2024.

UNIVERSITY OF SARAJEVO – FACULTY OF PHILOSOPHY

DEPARTMENT OF PEDAGOGY

**DOCUMENTATION AND EVALUATION OF EXTRACURRICULAR
ACTIVITIES IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOLS**

The final thesis

Mentor: prof.dr. Sandra Bjelan

Student: Erna Nuhanović

Sarajevo, April 2024.

SAŽETAK

Vannastavne aktivnosti odnose se na sve one aktivnosti koje se realiziraju izvan nastave. Za svaku vannastavnu aktivnost je neophodno da ima cilj i zadatke, a njih mnogo i svaki od njih doprinosi tome da učenik bude u središtu vannastavnog procesa i da iz odgojno-obrazovne ustanove izađe bogatiji, ne samo za znanje već i za mnoge kompetencije koje stekne na samim vannastavnih aktivnostima. Zbog svega toga jako je bitna evidencija i evaluacija vannastavnih aktivnosti. Cilj ovog istraživanja je utvrditi načine evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti, te sličnosti i razlike u navedenim procesima i aktivnostima u osnovnim i srednjim školama. U ovom istraživanju koristili smo deskriptivnu, komparativnu i survey metodu. U ovom slučaju, problem kojim smo se bavili propitivao se anketiranjem nastavnika što bi značilo da je tehnika istraživanja anketiranje, a mjerni instrument anketni upitnik. Polustrukturirani anketni upitnik kojim smo se koristili sastojao se od pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. Uzorak istraživanja čine nastavnici i nastavnice osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo. Analizom i interpretacijom rezultata istraživanja dobili smo podatke koji nas vode ka zaključnim razmatranjima i smjernicama za unapređenje odgojno-obrazovne prakse. Evidencija i evaluacija vannastavnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama ključni su elementi pedagoškog procesa koji omogućuju procjenu uspješnosti i uticaja vannastavnih aktivnosti na učenike. U osnovnim i srednjim školama, procesi evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti mogu se razlikovati ovisno o razini školovanja, specifičnim aktivnostima i pristupima škole. Kako bi sami proces tekao onako kako je zamišljen i kako bi svaki učenik dobio svoje mjesto, razvijao se i unapređivao se u vannastavnoj aktivnosti važno je da vannastavni proces bude organiziran, realiziran, evidentiran i evaluiran tako da učenicima ukazuje puteve koji ih mogu voditi do novih ciljeva.

Ključne riječi: škola, vannastavne aktivnosti, evidencija, evaluacija

SUMMARY

Extracurricular activities encompass all endeavors outside regular classroom instruction. Each activity must have defined goals and tasks, contributing to placing the student at the center of the extracurricular process. This enriches the student not only in knowledge but also in various competencies gained through these activities. The documentation and evaluation of extracurricular activities are crucial, aiming to assess their impact and success. This research focuses on identifying methods for documenting and evaluating extracurricular activities, exploring similarities and differences in these processes between elementary and secondary schools. Descriptive, comparative, and survey methods were employed, with teacher interviews using a semi-structured questionnaire. The research sample comprised teachers from elementary and secondary schools in the Sarajevo Canton. Analysis of research results provides insights for concluding reflections and guidelines for improving educational practices. Documentation and evaluation of extracurricular activities are key elements in the pedagogical process, enabling the assessment of their success and influence on students. In elementary and secondary schools, processes for documenting and evaluating extracurricular activities may differ based on educational levels, specific activities, and school approaches. To ensure the smooth development of the process, guiding each student and fostering their growth in extracurricular activities, it is essential for the extracurricular process to be organized, implemented, documented, and evaluated, providing students with paths leading to new goals.

Keywords: school, extracurricular activities, documentation, evaluation.

SADRŽAJ

DEFINIRANJE KLJUČNIH POJMOVA.....	1
Škola.....	1
Vannastavne aktivnosti	1
Evidencija.....	2
Evaluacija.....	2
UVOD	4
I TEORIJSKI DIO	6
1. ZNAČAJ VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI ZA POZITIVAN RAZVOJ DJETETA.....	7
2. ZNAČAJ SLOBODNOG VREMENA ZA UČENIKE I VAŽNOST PLANIRANJA.....	13
3. CILJEVI I ZADACI VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI	19
4. ULOGA VODITELJA U VANNASTAVNIM AKTIVNOSTIMA	21
5. EVIDENCIJA I EVALUACIJA VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI.....	24
II METODOLOŠKI DIO	28
1. Problem i predmet istraživanja	29
2. Cilj istraživanja	30
3. Zadaci istraživanja	30
4. Istraživačka pitanja	30
5. Metode, tehnike i instrumenti prikupljanja podataka	31
6. Uzorak istraživanja	32
III ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA	35
ISTRAŽIVANJA	35
1. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA DOBIVENIH ANKETNIM UPITNIKOM.....	36
1.1.Rezime rezultata u odnosu na razinu obrazovanja u osnovnim i srednjim školama	48
ZAKLJUČAK	50
LITERATURA.....	55
PRILOG :Online anketni upitnik	58

DEFINIRANJE KLJUČNIH POJMOVA

Škola

Trebješanin (2000:477) kaže da je „škola specijalizovana vaspitno-obrazovna ustanova u kojoj nastavnici, na osnovu utvrđenog programa, planski i sistematski prenose svoja znanja, stavove i umeća na učenike“.

Kada je u pitanju škola, evaluacija je bitna sastavnica teorije kurikuluma te neizostavan dio svakog Nacionalnog kurikuluma. Svaka bi škola trebala stalno evaluirati sve aktivnosti u školi te aktivnosti i postignuća učenika. Upravo zbog toga škole izrađuju samoevaluaciju. Važno je da škole koriste kvalitetne evaluacijske modele koji bi omogućili učiteljima, ali i ostalim dionicima evaluacije, potrebne alate za jačanje prakse te poboljšanje kontinuiranog učenja učenika (Norris i sur., 2017:758).

„Škola je svakako mjesto gdje se različitost mora prepoznati i poštovati, i shvatiti kao bogatstvo“ (Borić, Tomić, 2012:75).

Vannastavne aktivnosti

„Pod vannastavnim aktivnostima podrazumijevamo brojne i raznolike aktivnosti koje omogućavaju djeci da svoje slobodno vrijeme provode organizovano, baveći se stvarima koje ih zanimaju, relaksiraju, zabavljaju, omogućavaju da steknu neka nova znanja, razviju vještine ili se naprosto druže sa svojim vršnjacima“ (Dževlan i sur., 2016:8). Učenje u školi učenicima predstavlja obavezu, te ih samim tim sputava učenikov napredak. Svaki učenik je individua za sebe, pa samim tim ima i svoje vlastite ciljeve, koji najbolje odgovaraju samo njemu. Učenici uživaju u spontanim aktivnostima i stvaralaštvu, te u tome razvijaju svoje psihofizičke funkcije.

„Vannastavne aktivnosti na učenike ostavljaju mnogobrojne pozitivne posljedice, te im pružaju značajnu korist. Kroz njih učenici produbljuju znanja o određenom području, zabavljaju se, uče se socijalnim i komunikacijskim vještinama, uče raditi u timu, razvijaju samopouzdanje i sigurnost u sebe, postaju sposobniji i odgovorniji za donošenje odluka, upoznaju druge osobe te uče s njima živjeti. Škola je dužna, svjesno i s jasnom namjerom pružiti raznovrsne organizacijske mogućnosti uključivanja učenika u vannastavne aktivnosti. Raznovrsnost

ponuđenih programa ovisi ponajviše o željama i afinitetu učenika, ali i o mogućnostima škole da provede te želje u ozbiljan odgojno-obrazovni rad (Previšić, 1987, prema Džebo, 2020:5)“.

Evidencija

Evidencija je sinonim za očiglednost, očevidnost. To je logičko svojstvo nekih sudova koji su po neposrednom opažanju i misaonoj nužnosti istiniti; pregled iz koga se vidi da je nešto postojalo, da se nešto zbilo, da je nešto urađeno; držati u evidenciji, imati u vidu, voditi o čemu računa dok se ne ukaže mogućnost da se izvrši (Benić, 2016).

„Kontinuirano ili formativno praćenje rada sekcije podrazumijeva dvije komponente - osvrt na tok, dinamiku i postignute rezultate u obradi određene teme ili projekta, te osvrt na proces rada, učešće djece, međusobne odnose i dr. Formativno praćenje omogućava fleksibilnost, prilagođavanje i redefinisane postavljene plana, reagovanje na potrebe i interesovanje svakog djeteta i grupe u cjelini. Pored potrebe da nastavnik procjenjuje sopstveni rad i prati efikasnost rada sekcije, u ovaj proces potrebno je uključiti učenike, te druge učesnike, roditelje, volontere“ (Dževlan i saradnici, 2016:34).

Praćenje rada sekcije od strane naših kolega, direktora ili drugih osoba koje se mogu uključiti doprinjet će tome da se objektivije promatra sam rad, što će rezultirati pouzdanijim informacijama o tome šta je potrebno promijeniti.

Evaluacija

Evaluacija, kako je poznato u didaktici i metodici, predstavlja početak i kraj u nastavnom procesu. To je faza u kojoj se sumira šta je to što se uradilo tokom nastavnog procesa, izvode se zaključci i pišu smjernice za poboljšanje nastavnog procesa u budućnosti.

Stručni izraz evaluacija (ponekad evalvacija) ima korijen u francuskoj riječi évaluation a znači „određivanje vrijednosti, ocjena, procjena“ (evaluirati-odrediti vrijednost, ocijeniti, procijeniti)(...). U nastavnom kurikulumu evaluacija je važna varijabla i veoma važna aktivnost učenika i učitelja. Evaluacija ima snažan utjecaj na ukupno školsko i razredno-nastavno ozračje. Učenici vole školu u mjeri koliko su zadovoljni oblicima i rezultatima evaluacije, napose

rezultatima unutarnje evaluacije. S obzirom na svrhu razlikuju se različite vrste evaluacije.(...) Evaluacija donosi informacije učenicima i učiteljima o uspješnosti zajedničkog rada u nastavnom procesu. Priroda i vrste evaluacije ovise o filozofiji odgoja odnosno o pedagoškoj koncepciji neke škole. U stručnim krugovima prevladava gledište da osnovna i obavezna škola treba omogućiti uspjeh svim sudionicima, odnosno da se osnovna pedagoška paradigma može iskazati sintagmom „pedagogija uspjeha za sve”. To znači da takva škola treba biti utemeljena na suradnji i nastojanjima učitelja da omoguće svakom učeniku optimalno ostvarivanje osobnih mogućnosti (Matijević, 2005).

„Evaluacija je rezultat kontinuiranog, rekurzivnog i divergentnog razvojnoga procesa svih dionika odgojno-obrazovnog sustava koji uključuju brojne interakcijske utjecaje“(Španja, 2019:261). Evaluaciju možemo definirati kao “prikupljanje informacija o određenim pitanjima na kojima se temelje prosudbe iz kojih se izvode odluke o djelovanju”(Morrison, 1993:2).

UVOD

Asocijativno, vannastavne aktivnosti odnose se na sve one aktivnosti koje se realiziraju izvan nastave. Možemo biti slobodni i reći da se pod vannastavnim aktivnostima podrazumijevaju sekcije, druženja, posjete različitim institucijama i/ili neki drugi vidovi vannastavnog učenja, igre i konstruktivno provedenog vremena. Slobodno vrijeme bi trebalo biti konstruktivno isplanirano i realizirano čime se u učeničkom kontekstu bavi pedagogija slobodnog vremena. Pedagogija slobodnog vremena proučava mogućnosti odgoja u slobodnom vremenu, sprečava negativne utjecaje u slobodnom vremenu, razvija i potiče formiranje pozitivnih poželjnih uvjeta za odgojno–obrazovni rad u slobodnom vremenu, objašnjava smisao i svrhu, cilj i zadaće odgoja u slobodnom vremenu, upozorava na temeljne zahtjeve, čimbenike, načela i metode rada, savjetuje u društvenom i pedagoškom pogledu kako najfunkcionalnije koristiti slobodno vrijeme u razvoju stvaralaštva, kreativnosti, zadovoljavanju interesa i potreba ljudi (Rosić, 2005). Slobodno vrijeme treba realno ostvarivo rasporediti kako ne bi došlo do opterećenosti školski, vanškolskim ili vannastavnim aktivnostima.

Opterećenost obavezama koje učenici imaju u nastavnom procesu je, kako objašnjavaju i rezultati nekih istraživanja, jedan od velikih problema sa kojima se djeca susreću. Zanimljivo je da je istraživanjima utvrđeno da prosječna opterećenost učenika obavezama na dnevnom i sedmičnom nivou, ponekad veća od radnog vremena zaposlenih ljudi. Vannastavne aktivnosti, iako predstavljaju dodatne obaveze, zadatke i aktivnosti učenicima, uglavnom, pričinjavaju zadovoljstvo. Vannastavne aktivnosti su prostor za učenje, ali i zabavu i bavljenje aktivnostima koje učenici zaista vole i u kojima uživaju. Stoga, oni i biraju određene vannastavne aktivnosti. Vannastavne aktivnosti kao sastavni dio odgojno-obrazovne ustanove su veoma značajne za razvoj djece i podrazumijevaju razne aktivnosti kojima se djeca bave u trajanju te vannastavne aktivnosti. Svaki učenik koji voli pojedine predmete i želi da sazna još više o određenim oblastima ili temama koje nisu predviđene nastavnim planom i programom, može to da učini tokom vannastavnih aktivnosti koje je odabrao. Vannastavne aktivnosti kao takve razvijaju komunikaciju i interakciju među učenicima, razvijaju empatiju i sklonost ka timskom radu, povećavaju samopouzdanje i prepoznaju interese i potrebe učenika. Vannastavne aktivnosti su veoma važne, jer učenicima pored znanja koje nose iz škole, mogu sticati i znanja na drugim

mjestima, poput muzeja, kurseva, drugih fakulteta, različitim sportskim događajima, volontiranjima i sl. Vannastavne aktivnosti su sve one aktivnosti koje se odvijaju izvan redovnih nastavnih časova u školi ili obrazovnoj ustanovi. Ova definicija ukazuje na to da vannastavne aktivnosti obuhvataju sve različite angažmane i događaje koji se organizuju prije ili nakon klasičnih školskih časova. Za svaku vannastavnu aktivnost je neophodno da ima cilj i zadatke, a njih je zaista mnogo i svaki od njih doprinosi tome da učenik bude u središtu vannastavnog procesa i da iz odgojno-obrazovne ustanove izađe bogatiji, ne samo za znanje već i za mnoge kompetencije koje stekne na samim vannastavnih aktivnostima.

Zbog svega toga jako je bitna evidencija i evaluacija vannastavnih aktivnosti. Kako bi sami proces tekao onako kako je zamišljen i kako bi svaki učenik dobio svoje mjesto, razvijao se i unapređivao se u vannastavnoj aktivnosti važno je da vannastavni proces bude organiziran, realiziran, evidentiran i evaluiran tako da učenicima ukazuje puteve koji ih mogu voditi do novih ciljeva. Ovim radom želimo utvrditi načine evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti, te sličnosti i razlike u navedenim aktivnostima u osnovnim i srednjim školama.

I TEORIJSKI DIO

„Vrijeme je tu dovoljno dugo za one koji su spremni da ga iskoriste“.

Leonardo Da Vinči

1. ZNAČAJ VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI ZA POZITIVAN RAZVOJ DJETETA

Vannastavne, ili kako ih neki autori nazivaju izvannastavne aktivnosti su odličan prostor za promoviranje različitih načina vrednovanja i evidentiranja učeničkog postignuća. „Izvannastavne aktivnosti u školi predstavljaju prostor u kojem se najlakše može doprijeti do učenika, odnosno do njegovih želja, potreba i aspiracija. U tom dijelu školske prakse nema brojčanog ocjenjivanja, te nije obavezan. Učenici se dragovoljno uključuju u rad izvannastavnih aktivnosti, daje im se mogućnost da slobodno odaberu aktivnost koja im je zanimljiva, privlačna, koja će ih ispuniti radošću“ (Košeto, 2016:9).

Posljednja tri desetljeća znanstvenici i stručnjaci sve više se bave. Zbog učestalosti javljanja i različitih vidova manifestacije, dječja agresivnost jedan je od ozbiljnijih društvenih problema, a rezultat je teškoća i neuspjeh na socijalnom polju. Mnogi učenici teško uspostavljaju odnose s vršnjacima. Obično su ti učenici po prirodi svog ponašanja agresivni ili previše povučeni, introvertirani. Djetetu koje je povučeno potrebna je svakodnevna podrška okoline, upućivanje pohvala, te češće uključivanje u grupne radove. A upravo su izvannastavne aktivnosti idealno mjesto za uključivanje povučenog učenika u život škole. „Otvorena komunikacija, ozračje koje ne nameće strogo uokviren rad i učenje za ocjenu, elementi su koji izrazito pozitivno djeluju na uključivanje svakog učenika. Naime, nema straha od neuspjeha. Izbor aktivnosti je na učeniku u skladu s njegovim mogućnostima. Isto tako, agresivnost je moguće ublažiti kroz odabranu aktivnost. Radom u izvannastavnim, slobodno odabranim aktivnostima djeca stupaju u socijalne kontakte i odnose, koji svestrano izgrađuju njihovu ličnost. Organizacijske forme izvannastavnih aktivnosti pridonose boljim socijalnim kontaktima” (Zrilić, Košta, 2009:164).

Buljubašić Kuzmanović, Blažević (2015) u svom istraživanju vannastavnih aktivnosti dolaze do zaključka da izvannastavne aktivnosti veoma utječu na socijalni razvoj učenika zbog toga što se na izvannastavnim aktivnostima učenici međusobno druže, komuniciraju i rade, a to je uslov za razvoj socijalnih vještina djece.

Vannastavne aktivnosti pružaju mnogo više mogućnosti učenicima nego same nastavne aktivnosti iz razloga što pružaju prije svega učenicima slobodan izbor. Čak iako škole nude jednu ili dvije vannastavne aktivnosti, to bi moglo biti dovoljno ako učenici istinski žele da se

bave sadržajima tih aktivnosti. Vannastavne aktivnosti bi mogle rezultirati mnogo uspješnije s obzirom na to da pružamo svoje povjerenje učenicima i ispunjavamo zajedno sa njima zadatke vannastavnih aktivnosti.

Prema Zakonu o osnovnom odgoju i obrazovanju (Sl. novine Kantona Sarajevo", br. 23/2017, 30/2019 i 33/2021) vannastavna aktivnost učenika je specifičan vid organizacije i izvođenje odgojnih i obrazovnih sadržaja u heterogenim područjima ljudske djelatnosti. Vannastavne aktivnosti su u svakodnevnicu poznatije kao sekcije koje se realiziraju prije ili poslije nastave, ali u školskom okruženju. One služe za izučavanje određenog područja, pa tako postoji sekcija koja izučava sadržaje iz biologije, hemije, književnosti, tjelesnog i zdravstvenog odgoja itd. Učenici na sekcije odlaze kako bi izučavali one sadržaje koji ih posebno zanimaju.

U cilju razvijanja posebnih interesovanja učenika i njihovih sklonosti i sposobnosti u školi se organiziraju vannastavne aktivnosti (Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju Kantona Sarajevo:Član br.29.1). Dakle, vannastavne aktivnosti se organiziraju kako bi se zadovoljile učeničke potrebe za istraživanjem određenih sadržaja koji se ne izučavaju kroz nastavu. Kako se kaže u istom zakonu (Član br.29:2) vannastavne aktivnosti provode se na osnovu plana i programa koji na početku školske godine, a najkasnije do kraja septembra izrađuje voditelj vanastavne aktivnosti, a odobrava direktor škole. Nakon što se odobri plan i program za vannastavne aktivnosti, potrebno je detaljno razraditi pripreme i vremensku artikulaciju svakog susreta. Potrebno je spremati se za vannastavne aktivnosti jednako kvalitetno kao i za nastavne. Iako je učešće učenika u ovim aktivnostima je na dobrovoljnoj osnovi (Član br. 29.4), časovi vannastavnih aktivnosti se trebaju planirati, pripremati, realizirati i evaluirati. Prisustvo učenika se treba evidentirati kroz obrasce za evidenciju prisutnih učenika gdje se mogu bilježiti njihove aktivnosti, zalaganja i interesovanja kako bi se unaprijedili vannastavni susreti/naredni časovi.

Škola je jedna od institucija koje realizuju odluke koje se donose i koje pripadaju obrazovnim politikama. Škole na mikronivou uređuju brojnost vannastavnih aktivnosti, njihov raspored, sadržaje i sl. U uređenju i regulisanju vanastavnih aktivnosti mogu učestvovati i roditelji i učenici i drugi saradnici koje voditelj vannastavne aktivnosti smatra poželjnim u procesu realizacije samih aktivnosti.

Na osnovu ocjena učenici mogu dobiti važne informacije o njihovom napredovanju. Nastavnici tim postupcima osiguravaju da se učenici zalažu i motiviraju za rad na nastavi kao i za učenje. Ali s obzirom da u vannastavnim aktivnostima nema brojčanog ocjenjivanja, povratne informacije mogu biti od velike pomoći, ali ih je potrebno upotrebljavati na ispravan način. S gledišta uticaja ocjene na učenika ključno je pitanje kako učenik doživljava ocjenu, da li je doživljava kao rezultat vlastitog rada ili je doživljava kao nešto vanjsko, što nije ovisno o njemu. Iz tog razloga je važan način posredovanje ocjene, koji mora biti prijateljski, ohrabrujući, neuvredljiv i podcjenjujući, budući da je od subjektivnog doživljaja povratne informacije u najvećoj mjeri ovisan njen učinak na motivaciju i pozitivno doživljavanje sebe.

Vannastavne aktivnosti su već odavno našle svoje mjesto u našim školama. Njihovo djelovanje se nadovezuje na srodne sadržaje iz programa redovne nastave, ali imaju i posebne sadržaje i načine organiziranja, izvođenja i evaluacije. Rad se odvija po manjim skupinama u vidu kružoka, sekcija, interesnih grupa, družina, klubova, društava i organizacija. Svaka skupina ima svoje planove, programe, vremensku, prostornu, materijalnu i kadrovsku dimenziju. Mikroartikulacija se razlikuje od one kakva se primjenjuje na satima redovne nastave. Ovdje se najveći dio vremena provodi u praktičnom rješavanju konkretnih zadataka iz oblasti nauke, umjetnosti, tehnike, sporta, rada, proizvodnje i kulturne prezentacije postignutih rezultata. Dobro organiziranim i vođenim izvannastavnim aktivnostima zadovoljavaju se raznovrsne potrebe i interesi učenika, razvijaju njihove psihofizičke sposobnosti, stječu nova znanja i vještine i stvaraju pretpostavke za kulturno življenje, cjeloživotno učenje i organizirano provođenje slobodnog vremena (Stevanovic i Ajanovic, 2004).

Vannastavne aktivnosti treba da učenicima osiguraju prostor i vrijeme u kojem će izraziti svoju kreativnost, naučiti nova znanja i savladati nove vještine. Metodama, tehnikama, oblicima rada, sredstvima i pomagalima koji se primjenjuju u vannastavnim aktivnostima bavi se metodika vannastavnih aktivnosti. Pritom je nužno da nastavnici koriste različite oblike provjeravanja postignuća kod vannastavnih aktivnosti, osim toga ocjenjivačke se aktivnosti tokom nastave isprepliću s različitim oblicima poučavanja i učenja, pa je i iz tog razloga nužno kombinirati različite postupke provjeravanja i ocjenjivanja koji potiču i omogućuju učenje i sudjelovanje u sekcijama.

Metodika vannastavnih aktivnosti je zastupljena u sistemu ostalih nastavnih metodika, premda ona ima posebne karakteristike. Metodika vannastavnih aktivnosti zauzima posebno mjesto u sistemu metodika, jer u sebi sadrži znanost i vještinu, teoriju i praksu, te dotičaj sa više nastavnih predmeta. Specifičnost vannastavnih aktivnosti ogleda se u činjenici što imaju brojne prednosti u odnosu na učionički prostor i konceptu uobičajenog nastavnog sata. Učenici stiču znanje u okruženju koje više odgovara njihovom razvojnom stepenu, kao i koncept prirodno i spontanog učenja. Dakle, uključivanje učenika u vannastavne aktivnosti doprinosi njihovom skladnom psihofizičkom razvoju, kao i realizaciji redovnih programskih sadržaja (Feriz, 2020:4). Sadržaji u vannastavnim aktivnostima se isprepliću sa sadržajima nastavnih aktivnosti kojima se uglavnom posvećuje više pažnje kako u istraživanjima na koja nailazimo tako i kroz omjer nastavnih i vannastavnih aktivnosti u školama.

Glavna značajka vannastavnih aktivnosti je učenikova sloboda izbora aktivnosti u koju će se uključiti, ovisno o svojim interesima i preferencijama. Vannastavne aktivnosti obiluju brojnim prednostima. Kako ih učenici slobodno biraju, postoji velika motivacija za sudjelovanjem i usvajanjem novih znanja i vještina. Sudjelujući u vannastavnim aktivnostima učenici stiču nova znanja i razvijaju nove vještine, jačaju samopouzdanje, družu se sa svojim vršnjacima te u konačnici, kvalitetno provode svoje slobodno vrijeme. „Jedan od važnih ciljeva vannastavnih aktivnosti je i razvoj društvene odgovornosti kod djece, empatije i međusobnog uvažavanja. One ih mogu potaći na promišljanje o tome na koje sve načine svoja znanja, vještine, ideje i sposobnosti mogu koristiti kako bi doprinijeli dobrobiti drugih i zajednice. Na taj način djeca uče da su i ona važan dio te zajednice, i da je mogu mijenjati i unapređivati“ (Dževlan i saradnici, 2016:9).

Svoje slobodno vrijeme učenici mogu birati prema želji kako će ga ispuniti. Ukoliko se odluče za vannastavnu aktivnost onda je potrebno da uzmemo u obzir i njihove sugestije te da radimo na tome da svi budu zadovoljni, jer da nema učenika vannastavna aktivnost kao takva ne bi ni postojala, što nam govori da moramo obratiti pažnju na učenike koji su prisutni u određenoj sekciji/klubu/udruženju kako bi oni rado dolazili i bili entuzijastični u svom radu. Slobodno vrijeme učenici, nakon nastave, mogu iskoristiti kako oni žele. Međutim, slobodno vrijeme se u savremenom dobu, kako i sami svjedočimo, svodi na bezvremensko korištenje društvenim mrežama ili nekim drugim aktivnostima kod kojih izostaje fizička i mentalna aktivnost djece.

Slobodno vrijeme treba organizirati tako da obogaćuje djetetovu ličnost (Pedagoška enciklopedija, 1989:299).

Izvanastavni rad obuhvata različitu djelatnost učenika u školi i u organizaciji škole, ali izvan nastavnog plana i programa redovne nastave (Pedagoška enciklopedija, 1989:299). Program tog rada može obuhvatiti rad u :

- pojedinim naučnim grupama (mladi biolozi, historičari, matematičari),
- klubovima mladih tehničara (aviomodelari, radio – amateri, foto – amateri, građevinari, konooperateri),
- učeničkom sveučilišu (predavanja, literarne večeri, kono – predstave, razgovori sa znanstvenim i kulturnim radnicima, izdavanje učeničkog lista),
- kulturno – umjetničkim društvima (dramske grupe, folklorne grupe, pjevački zborovi, instrumentalni zborovi),
- sportskim društvima prema raznim granama sporta (gimnastika, atletika, rukomet, odbojka, košarka, nogomet, plivanje, planinarenje),
- proizvodnom i društveno korisnom radu (školske zadruge različitih smjerova, pošumljavanje, sakupljanje ljekovitog bilja i dr.). Bez obzira na program rada i vanastavnu aktivnost koju učenik odabere kao sebi blisku, baviti se nekom vrstom aktivnošću u slobodnom vremenu ukazuje na prislan odnos subjekta s tom djelatnošću. Može se reći da su te aktivnosti nastale na interesima, pa su to interesne aktivnosti.

„Učenici jedan dio svog slobodnog vremena posvećuju aktivnostima koje se organiziraju u školi, navodi Martinčević (2010) te naglašava kako je to ključna činjenica kojoj trebamo posvetiti punu pozornost. Izlasci u bilo koji društveni kontekst bez nadzora privlačit će njihovu pozornost više od aktivnosti u školi koja je predstavljena kao obveza“ (Zrilić i Košta, 2009, prema Petković, 2016:16). Period djetinjstva, odnosno predškolsko razdoblje svakog djeteta treba biti što više ispunjeno raznim aktivnostima koji pridonose njegovom socijalnom, emocionalnom i kognitivnom razvoju. Potrebno je pratiti djetetovo interesovanje za određenu oblast kako bi ga

usmjeravali i omogućili da postigne uspjeh na tom polju, na čemu trebaju raditi odrasli koji su u djetetovom bliskom okruženju, počevši od roditelja, učitelja, a kasnije i nastavnika.

„Još kod djece predškolske dobi treba početi s razvijanjem navika da se služe knjigom, da vole istraživati i kritički razmišljati. Odgojitelj, a kasnije nastavnik, pratit će zanimanje svakog djeteta pa će procjenjivati njihove dispozicije koje mogu upućivati na to da li ima smisla za buduće bavljenje naučnim radom ili nekom dugom aktivnošću pa će u tom smislu poduzimati odgovarajuće poticajne mjere“ (Ajanović, Stevanović, 2004:83). Učenike trebamo upoznati sa različitim kulturnim institucijama i sadržajem koji se tiču umjetnosti i same kulture. Na taj način će oni moći da razmisle, te da upišu određenu vannastavnu aktivnost koja je usmjerena na posebno područje prema kojem oni imaju sklonosti.

Uvođenje učenika u raznovrsne i zanimljive oblike kulturnoumjetničkog života i rada i podizanje njihove umjetničke kulture, kao i stvaranje uvjeta za učenike koji pokazuju posebne naklonosti i sposobnosti za pojedine vrste kulturnoumjetničkog djelovanja, pružaju brojne vannastavne aktivnosti. U tome poseban doprinos daju literarna, dramska, recitatorska, likovna i filmska sekcija“ (Ajanović, Stevanović, 2004:83). Učenici koji su izvrsni u predmetima tehničkog područja mogu da svoje znanje i vještine prošire, te tako mogu da odlaze na različita takmičenja/natjecanja što će doprinijeti ugledu škole ali i samog učenika. „Učenici imaju mogućnost stjecanja šireg tehničkog obrazovanja izvan nastave. Mogu produbljivati znanja i time proširivati svoja interesovanja radom u raznovrsnim tehničkim sekcijama vannastavnih aktivnosti“ (Ajanović, Stevanović, 2004:83).

Raznolikost vannastavnih aktivnosti su ključne za razvoj holističkih vještina kod učenika. Kroz sudjelovanje u različitim aktivnostima stiču se važne životne vještine poput timskog rada, liderstva, kreativnosti i samopouzdanja. Takve aktivnosti pružaju priliku za istraživanje interesa, otkrivanje talenata i razvijanje strasti, što može biti ključno za buduće profesionalne i osobne uspjehe.

U školama se nude različite sportske aktivnosti u skladu s opremom škole i okruženjem u kojem se nalazi. Sport je bitan segment razvoja djeteta te bi škole trebale da unaprjeđuju svoje resurse upravo prema raznim sportovima, tj. prema onim koji se učenicima posebno dopadaju. „Sportske

aktivnosti su sastavni dio školskog života učenika. U svakom školskom kolektivu djeluju brojne sportske sekcije, klubovi i društva“ (Ajanović, Stevanović, 2004:85).

Ono čemu se u redovnoj nastavi posvećuje znatno manja pažnja u odnosu na druge oblasti jeste ekologija i briga o biljkama. Svaka urbana škola koja ima za to mogućnosti bi trebala da kreira sekciju u kojoj će se voditi briga o cvijeću ili plodovima koji se nalaze u blizini škole, kako bi učenici razvili osjećaj za brigu o okolišu. „Nisu rijetki slučajevi da se znatan broj učenika posebno ističe radom u vrtu, voćnjaku, cvjetnjaku, posebno tamo gdje djeluje učenička zadruga s nekim svojim sadržajima. To je vrlo pozitivno pa takvi učenici zaslužuju priznanje i posebno vrednovanje“ (Ajanović, Stevanović, 2004:85).

Također, raznolike aktivnosti doprinose stvaranju inkluzivnog okruženja i promicanja razumijevanja među učenicima različitih pozadina i interesa. U konačnici, ove aktivnosti obogaćuju školsko iskustvo i pružaju priliku za cjeloživotno učenje i osobni razvoj.

S obzirom na lokaciju u kojoj se škola nalazi, potrebno je uzeti u obzir sve bliže institucije koje učenicima mogu biti zanimljive, i koje će razvijati učenikove poglede na svijet, gdje će dobiti mnogo informacija što će mu u kasnijim životnim razdobljima moći biti od pomoći. „Škola je sastavni dio društvene sredine u kojoj se nalazi. U manjim mjestima ona je skoro jedina obrazovna i kulturna institucija. Škola uvijek mora imati u vidu svoju ne samo prosvjetnu, obrazovnu, nego, usporedo s time i kulturnu ulogu“ (Ajanović, Stevanović, 2004:85).

2. ZNAČAJ SLOBODNOG VREMENA ZA UČENIKE I VAŽNOST PLANIRANJA

Možemo reći da je slobodno vrijeme ono vrijeme provedeno po volji svakog pojedinca. Korisno i pravilno korištenje slobodnog vremena pozitivno utiče na fizički i mentalni razvoj ličnosti, na razvoj određenih sposobnosti, vještina, kao i na oblikovanje pozitivnih karakteristika ličnosti. „Slobodno vrijeme predstavlja određeni vremenski period u kojem pojedinac svojevrijedno i individualno bira aktivnosti koje će obavljati, a koje ujedno nisu vezane za profesionalni, stručni, edukativni, kulturni, sportski i bilo koji drugi angažman. Svoje slobodno vrijeme biramo prema ličnim interesovanjima, i provodimo ga što kvalitetnije, jer je svakom pojedincu potrebno

slobodno vrijeme i treba ga iskoristiti na pravi način“ (Obrbović, Mijanović, 2022:23). Čini se da svakim danom slobodnog vremena je sve manje, da baš ono malo vremena koje imamo ili smo imali, nemamo jer izostaje njegova dobra organizacija. Kada su u pitanju djeca školskog uzrasta, pri organizaciji njihovog slobodnog vremena potrebna im je pomoć roditelja i nastavnika. Djeca u toj dobi nisu u mogućnosti da racionalno koriste vrijeme u kojem nemaju školskih obaveza, pa su roditelji i nastavnici ti koji usmjeravaju i upućuju djecu.

Slobodno vrijeme djece i mladih je prostor u kojem mogu da uče, opuštaju se, istražuju i usvajaju novo kroz strukturirani ili nestrukturirani tok vremena. Pehar-Zvačko (2003) je u svome istraživanju kao aktivnosti u slobodnom vremenu navela sljedeće: biti sa voljenom osobom, biti sa prijateljima – družiti se, slušati muziku, putovati, ići u kino, baviti se sportom, posjećivati koncerte, gledati TV, čitati knjige, raditi u humanitarnim organizacijama, otići na žurku, posjećivati pozorište i galerije, inovatorstvo, opružiti se i ne raditi ništa, ići u diskoklubove, posjećivati javne tribine i predavanja, čitati roto-romane, redovno posjećivati kafiće, raditi u raznim sekcijama. Dakle, provođenje slobodnog vremena može biti aktivno i pasivno. Aktivno provođenje vremena ogleda se kroz ustrajnost u aktivnosti, tendenciju ostvarenja karijere u određenom području slobodnog vremena, kroz osobni napor (znanje, obrazovanje, vještine, socijalne interakcije i sl.), te volontiranje. „Pasivno provođenje vremena je nedovoljno osmišljeno i vođeno, neorganizirano, nestrukturirano i pod jakim je negativnim uticajem društva“ (Drlje, 2022). Slobodne aktivnosti u školskom okruženju su organizirane, planirane i njihova svrha, ciljevi, ishodi učenja i aktivnosti jasno obrazloženi. Božović smatra da je slobodno vrijeme “skup aktivnosti kojima se pojedinac po svojoj volji može potpuno predati, bilo da se odmara ili zabavlja, bilo da povećava nivo svoje obaviještenosti ili svoje obrazovanje, bilo da se dobrovoljno društveno angažira ili da ostvaruje svoju slobodnu stvaralačku sposobnost pošto se oslobodi svojih profesionalnih, obiteljskih i društvenih obaveza” (Božović , 1979:59).

Csikszentmihalyi (1990) je istraživao koncept "flowa", stanja u kojem osoba potpuno uroni u aktivnost, osjeća se angažovano i zadovoljno te ostvaruje optimalno iskustvo. Njegova istraživanja su istaknula važnost aktivnosti u slobodnom vremenu koja potiču osjećaj flowa za povećanje kvaliteta života. Jeanne Nakamura i Csikszentmihaly (2002) su u svojim istraživanjima istraživali vezu između angažmana u slobodnim aktivnostima i opšteg

blagostanja. Njihovo istraživanje pokazuje da su ljudi najzadovoljniji i najsvrhovitiji kada su angažovani u aktivnostima koje su izazovne, ali se slažu s njihovim sposobnostima.

Kasser (2002) je istraživao uticaj potrošačkog načina života na sreću i zadovoljstvo. Njegova istraživanja ukazuju na to da visoko vrednovanje materijalnih ciljeva može negativno uticati na blagostanje, dok vrednovanje autentičnih i intrinzičnih ciljeva, kao što su lični rast i odnosi, doprinosi većem zadovoljstvu. Richard Ryan i Edward Deci (2017) su autori teorije samoodređenja koja se bavi motivacijom ljudi za različite aktivnosti. Njihova istraživanja ističu važnost autonomije, kompetencije i povezanosti u aktivnostima koje se odvijaju tokom slobodnog vremena kako bi se postigla veća motivacija i zadovoljstvo.

Ciljevi u programiranju slobodnih aktivnosti mogu biti različiti. Neki od njih su: uvođenje učenika u društveni život i odlučivanje, razvijanje smisla i organizacije za rad, buđenje preferencija za neku aktivnost, angažiranje učenika u društvenokorisnom radu, uspješan razvoj određenih sposobnosti, pomoć u realizaciji općih ciljeva škole i omasovljenje potrošača kulturnih dobara (Mlinarević i Brus Nemet, 2012). Vannastavne aktivnosti odnose se na dio školskog rada, dok su izvanškolske aktivnosti uglavnom usmjerene na društva, klubove i različite institucije. Izvannastavne aktivnosti su od velike važnosti za odgoj i obrazovanje učenika u osnovnim i srednjim školama. „Područja u okviru kojih se uobičajeno u školama organiziraju vannastavne aktivnosti su :

- jezično-umjetničko područje
- prirodoslovno-matematičko područje
- sportsko-zdravstveno-rekreacijsko područje
- njegovanje nacionalne i kulturne baštine
- očuvanje prirode i okoliša te zdravog načina života
- društveno-humanistički projekt i radionice
- učeničko zadrugarstvo

- tehničko stvaralaštvo“ (Karlušić, 2022:7).

Važno je reći da je za organizaciju vannastavnih aktivnosti nužna interdisciplinarnost pomenutih područja, a onda kada se odabere područje u okviru kojeg se organiziraju aktivnosti, važno je odrediti ciljeve i zadatke kako bi to slobodno vrijeme bilo konstruktivno organizirano. Zadaci izvannastavnih aktivnosti koje navodi Karlušić (2022:8 prema Mlinarević i Brus Nemet, 2012, Ajanović – Stevanović, 2004) su: povezivanje, proširivanje i produbljivanje znanja, vještina i navika, razvijanje interesa za društveno koristan, humanitarni i volonterski rad te osposobljavanje za aktivno sudjelovanje u društvenom životu i njegovom civilnom i demokratskom razvoju, identifikacija darovitih učenika i učenika koji pokazuju pojačani interes, pobuđivanje znatiželje i poticanje dječijeg stvaralaštva, osposobljavanje za komunikaciju, interakciju i suradnju s drugima, učenje fleksibilnosti i tolerancije, osposobljavanje za aktivnost u slobodnom vremenu koje će biti u funkciji razvoja odgoja i obrazovanja, prevencija svih vrsta ovisnosti, zaštite i unapređivanja zdravlja.

Slobodno vrijeme učenika posmatra se sa pozitivnog aspekta kao vrijeme odmora, zabave i igre jer ima višestruku ulogu i ispunjava velik broj zadataka i obaveza koje su ključne za pravilan razvoj ličnosti svakog učenika. Kada su učenici u pitanju, potrebno je voditi računa da ne budu preopterećeni učestvom u velikom broju sekcija i sportskih aktivnosti. Tada se ne bi mogli u potpunosti posvetiti vannastavnoj aktivnosti koju su odabrali. Plan slobodnog vremena ne smije biti pretrpan i treba biti u skladu sa učenikovim interesovanjima i mogućnostima. „Pravilno korišćenje slobodnog vremena razvija učenikove intelektualne, moralne, estetske i radne sposobnost; omogućava da otkriva i razvija svoje interese, a samim tim i upoznaje sebe i okolinu; omogućava mu zadovoljavanje ličnih potreba i otvara nove vidike za pozitivne promjene samog sebe, ali i okoline koja ga okružuje“ (Karlušić, 2022:27). Kada radimo ono što volimo, kada sebe 100 % uložimo u aktivnost tek tada možemo očekivati promjenu.

Slobodno vrijeme može se organizirati putem igre, radionica ili drugih konstruktivnih oblika učenja bez pritiska, pružajući pritom slobodu izbora. Problem slobodnog vremena postaje sve značajniji, jer ako je dobro organizovano, slobodno vrijeme može omogućiti zadovoljavanje nekih njihovih ličnih interesa; ali kada je loše organizovano, može predstavljati veliku opasnost, jer organizacija slobodnog vremena zahtijeva samokontrolu ponašanja koju mnogi mladi ljudi

još ne posjeduju. Vrijeme kod mladih ljudi ima specifičnu strukturu koja kroz odmor, razonodu i razvoj ličnosti ima i razvojno-preventivnu ulogu. Zato je neophodno stvoriti potrebne uslove, a kako bi uslovi bili optimalni za ispunjenje svih tih uloga slobodnog vremena, potrebno je poznavati potrebe i njihove želje (Karlušić, 2022). Kada pomislimo na slobodne aktivnosti i njihovu organizaciju obično se javljaju asocijacije poput: sekcija, priredba, biblioteka, humor i sl. Dakle, slobodno vrijeme nas može asociirati na one aktivnosti koje su nama od velikog značaja.

U odnosu na učenikove želje, mogućnosti i interesovanja potrebno je organizirati sekcije u okvirima različitih domena, vodeći računa o potrebama svih učenika. Aktivnosti učenika/učenica tokom slobodnog vremena mogu se podijeliti i razvrstati u skladu sa uzrastom, po polu, zatim po intelektualnoj, fizičkoj razvijenosti i sposobnosti, a mogu se kategorisati i kao sportske, kulturne, umjetničke, istraživačke, naučne i slično.

„Poseban značaj slobodnih aktivnosti ogleda se u sljedećem:

- stvaraju nova interesovanja kod učenika
- daju osjećaj zadovoljstva zbog bavljenja aktivnošću prema kojoj učenik pokazuje sklonost
- doprinose sticanju novih znanja i vještina
- razvijaju kreativnosti i stvaralaštvo
- utiču na socijalizaciju učenika
- doprinose afirmaciji i razvoju ličnosti
- olakšavaju komunikaciju sa sredinom
- doprinose uspješnijoj profesionalnoj orijentaciji učenika
- olakšavaju i osposobljavaju učenika za pravilno korišćenje slobodnog vremena i time ga odvajaju od eventualne opasnosti od društveno neprihvatljivog ponašanja“ (Karlušić, 2022:29).

Iz prethodno navedenih stavki jasno je vidljiva dobrobit vannastavnih aktivnosti. Slobodno vrijeme je potrebno organizirati tako da i voditeljima i učenicima bude zanimljivo, korisno i svrsihodno. Dobro organizirano slobodno vrijeme kroz vannastavne aktivnosti je preduslov za kvalitetno provođenje slobodnog vremena i u odrasloj dobi.

Različiti vidovi aktivnosti slobodnog vremena imaju i različite funkcije, kao što su: odmor, aktivnost kojom se obnavlja snaga, odbacuje iscrpljenost, regeneriše organizam (fizički i psihički), šetnja, izleti, vožnja biciklom, slušanje muzike, plesanje, pjevanje, razne društvene igre i slično, raspoloženje, sportske, kulturno-umjetničke manifestacije, posjeta raznim kulturnim institucijama itd., kao i objedinjavanje raspoloženja i odmora, odnosno rekreativne aktivnosti (Alderman, 2008). Slobodno vrijeme igra važnu ulogu u životu svakoga čovjeka, a osobito u životu djece i mladih. Stoga je nužno da se slobodno vrijeme ispuni kvalitetnim i raznovrsnim aktivnostima. Mladima se nude različite aktivnosti, no važno je odabrati one prave, koje odgovaraju interesima i osobnosti pojedinca, a vannastavne aktivnosti su upravo prostor za učenje, opuštanje i igru koju sami učenici biraju u odnosu na svoje preferencije.

Matijević (2016) ističe kako bi moderna škola trebala pomoći učenicima razviti vještine koje su nužne za organizaciju vlastitog života u slobodnom vremenu. Previšić (2000) također ističe važnost i ulogu škole u organizaciji slobodnoga vremena tvrdeći da je „slobodno vrijeme, kada su u pitanju djeca i mladi, pedagoški problem.“ Pejić Papak i Vidulin (2016) navode da obrazovni sistem može pomoći u ponašanju, ophođenju i djelovanju u društvu tako što će razraditi učinkovite načine i mogućnosti provođenja kvalitetnog slobodnog vremena. Nola (2021) navodi slično ističući kako je neprihvatljivo život mladih dijeliti na „školski (institucionalizirani) krug“ i „izvanškolski (neinstitucionalizirani) krug“. Nola (2021) također ističe da treba premostiti zablude značenja slobodnoga vremena. Slobodno vrijeme ne znači „ne raditi ništa“. Dakle, slobodno vrijeme ne smije biti posvećeno isključivo odmoru i razonodi, već osmišljeno na način da pridonosi razvoju djetetovih potencijala. „Smisleno, sadržajno i kvalitetno provođenje slobodnog vremena djeci i mladima pruža mogućnost za igru, opuštanje i učenje, ali i otkrivanje osobnih stvaralačkih potencijala i talenata“ (Valjan Vukić i Zrilić, 2016:175). Dakle, slobodno vrijeme treba organizirati tako da se djeca i mladi provodeći svoje slobodno vrijeme osjećaju sretno, zadovoljno i ispunjeno, a kako bi se to postiglo nužno je vannastavne i vanškolske aktivnosti temeljito planirati.

3. CILJEVI I ZADACI VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Svaka aktivnost sa učenicima mora imati cilj, jer ukoliko cilj ne postoji, ne postoji ni svrha same aktivnosti. Ukoliko sa učenicima imamo cilj jasno je da će i sama odgovornost voditelja, ali i nastavnika biti složenija, ali će se i razvijati samopouzdanje i stav o tome da su učenici važni, da su dio društva u kojem svi žive i da će jednom biti odrasli ljudi koji će biti spremni izraziti svoje mišljenje. „Zadaci izvannastavnih aktivnosti koji se ostvaruju u pojedinim izvannastavnim aktivnostima u školi prema Mlinarević i Brust Nemet (2012, 143) su sljedeći:

- povezivanje, proširivanje i produbljivanje znanja, vještina, i navika stečenih u nastavi i izvannastavnim aktivnostima,
- usvajanje novih znanja, vještina i navika,
- razvijanje interesa za društveno koristan, humanitarni i volonterski rad,
- identifikacija darovitih učenika i učenika koji pokazuju pojačani interes za pojedino područje,
- pobuđivanje znatiželje,
- osposobljavanje za aktivnosti u slobodnom vremenu koje će biti u funkciji razvoja odgoja i obrazovanja, prevencije svih vrsta ovisnosti, zaštite i unaprjeđenja zdravlja,
- osposobljavanje za aktivno sudjelovanje u društvenom životu i njegovom civilnom i demokratskom razvoju,
- poticanje dječijeg stvaralaštva,
- osposobljavanje za komunikaciju, interakciju i kooperaciju s drugima,
- omogućavanje upoznavanja drugih i drukčijih,
- omogućavanje učenja fleksibilnosti i tolerancije“ (Petković, 2016:10).

Veliku ulogu u vannastavnim aktivnostima „igra“ i voditelj vannastavne aktivnosti. On je pokretač i motivator svim sudionicima vannastavne aktivnosti, potrebno je da temeljito pravi plan i program za svaku aktivnost koju želi sa učenicima ostvariti i da uvijek ima neophodne zamjenske opcije kako bi potrebe učenika uvijek bile ispunjene, te je zbog toga jako važno da svaka vannastavna aktivnost ima svoj tok i strukturu u kojem ključni segment predstavljaju ishodi učenja koji će i voditelju i učenicima pružiti jasan uvid toga što će moći ostvariti i na kraju

šta su zaista kao ishod ostvarili. Praćenje i provjeravanje učenikovog razvoja nije više samo ocjenjivanje završnog rezultata, već je to proces tokom kojeg učenik sazrijeva (Ajanović, Stevanović, 2004). Nastavnik bi trebao biti zainteresovan za učenika kao pojedinca i provjeravanjem i ocjenjivanjem ga poticati u učenju. Učenik se mora osjećati sigurno, samo tako će moći sudjelovati u vannastavnim aktivnostima, postavljati pitanja nastavniku i neće se bojati da će ga nastavnik tokom učenja usmjeravati i tretirati kao nekoga ko ponovno ne razumije i ne zna. Ukratko, ako učenik ima osjećaj da je uspješan u svom radu, to će također uticati na njegovo buduće učenje. Tako, vannastavne aktivnosti imaju zadatke koje je potrebno da ispunjavaju.

Zadaci vannastavnih aktivnosti mogu se formulirati na sljedeći način:

- Podizanje odgojne funkcije škole;
- Povezivanje škole sa društvenim životom;
- Poticanje i razvijanje individualnih sposobnosti učenika;
- Poticanje stvaralaštva učenika;
- Osposobljavanje za đачku samoupravu;
- Odgoj za slobodno vrijeme (Feriz, 2020).

Praćenje i provjeravanje učenikovog razvoja nije više samo ocjenjivanje završnog rezultata, već je to proces tokom kojeg učenik sazrijeva (Ajanović, Stevanović, 2004). Različiti kriteriji, objektivni razlozi i subjektivne želje (ne samo učenika, već i nastavnika) prisutni su kod strukturiranja slobodnih aktivnosti u školama. Aktivnosti usmjeravaju i koordiniraju nastavnici, a one „vode“ prema dječijim interesima i u skladu su s općim ciljem i zadacima odgoja u cjelini. „Karakteristike vannastavnih aktivnosti, koje ih razlikuju od nastave, organizacijski gledano jesu te da se njihovo djelovanje ne odvija u razredima, već u posebno formiranim skupinama (učenici u njima iz različitih su razreda, različite dobi, pa i iz različitih škola), dok su često organizirane po srodnosti ili stručno sadržajnoj povezanosti“ (Šiljković i sur., 2007).

U skladu s Članom 29, Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo, škole imaju odgovornost organizirati i provoditi vannastavne aktivnosti s ciljem razvijanja posebnih

interesa učenika te njihovih sklonosti i sposobnosti. Ove aktivnosti su dobrovoljne za učenike. Plan i program vannastavnih aktivnosti donosi voditelj tih aktivnosti na početku školske godine, a odobrava ih direktor škole. Osim toga, interni akti škole dodatno uređuju rad učeničkih zadruga kao jednog oblika vannastavne aktivnosti.

Također, Zakon precizira da se školske ekskurzije, izleti, studijske posjete, kampovanje/logorovanje, društveno koristan rad i drugi oblici odgojno-obrazovnog rada organiziraju u skladu s pravilnikom koji donosi ministar. Ovo osigurava standardiziran pristup takvim aktivnostima u svim školama. Što se tiče specifičnih oblika nastave iz predmeta Tjelesni i zdravstveni odgoj, kao što su škole plivanja, škole skijanja i škole planinarenja, i njihova organizacija uređuje se putem pravilnika koje donosi ministar.

4. ULOGA VODITELJA U VANNASTAVNIM AKTIVNOSTIMA

U 21. stoljeću od nastavnika se traži da odgaja i obrazuje ne samo kao predavač nego i kao motivator, pomagač, facilitator i sl. Nastavnik ima mnogo uloga, a njihov broj i zahtjevnost se povećava ukoliko u odjeljenju ima i nadarenog/nadarene učenike. Nastavnici su u 21. stoljeću izloženi mnogim zahtjevima koji nose sa sobom velike prepreke. Ono što se traži od nastavnika jeste stručno usavršavanje i rad na nastavničkim kompetencijama kako bi bili spremni prihvatiti svaki izazov koji se javlja u budućnosti. Uloge koje su danas u opisu posla nastavnika idu u korak sa vremenom, tako nastavnik ima ulogu voditelja, a ne predavača-govornika, ima ulogu stručnjaka, didaktičara, metodičara, facilitatora, pomagača itd. Uloga nastavnika je izmijenjena u odnosu na uloge koje su nastavnici imali u prošlosti (Pejić-Papak, i Vidulin-Orbanić, 2011). Danas se od nastavnika kako idemo sa vremenom sve više zahtijeva da njegova uloga u nastavnom i vannastavnom procesu bude široka i značajna za rad. Umijeće uspješne pripreme i vođenja nastavnog procesa, upotrebe prikladnih postupaka, metoda, oblika interakcije, medija i tehnologije odlikuje savremenu školu.

Otvaranje škole potrebama mladih i nakon redovite nastave važno je kako bi škola nastavila širenje svoje odgojno-obrazovne uloge i u slobodnom vremenu učenika. Stoga, izvannastavne aktivnosti jesu i ostaju učinkovito mjesto za ostvarenje suvremenih odgojno-obrazovnih ciljeva i

mjesto na kojemu se uspješno primjenjuju savremene nastavne strategije s ciljem razvoja učenika i njegova napretka. Učenik je u prilici sudjelovanjem u različitim izvannastavnim aktivnostima, na različitim tematskim sadržajima, samoučenjem, aktivnim sudjelovanjem i individualnim (samo)razvojem koristiti različite strategije rada. Savremenim strategijama organizira se slobodniji rad učenika kako bi povezivanjem teorije i prakse proširili i produbili stečena znanja, razvili svoja umijeća, ali i postali aktivnim učesnicima kulturnih događanja u svom okruženju (Pejić-Papak, i Vidulin-Orbanić, 2011).

Bez obzira na količinu znanja o vannastavnim aktivnostima koje nastavnici imaju, od njih se u školi očekuje da definiraju ciljeve, metode, socijalne oblike rada, te izabiru materijalna sredstva potrebna za izvođenje određenoga programa vannastavne aktivnosti. S pedagoško-didaktičkoga stajališta od učitelja - voditelja također se očekuje da bude pokretač i organizator u izvođenju vannastavne aktivnosti, da bude dijagnostičar koji otkriva „najjaču“ učenikovu sposobnost te na nju usredotočuje svoje djelovanje, da bude demokratski rukovoditelj koji vodi i savjetuje učenike; da bude kreator sklon istraživanju, eksperimentiranju, izboru te usvajanju vještina i metoda koje unapređuju njegovo pedagoško, didaktičko i metodičko djelovanje (Petković, 2016). Vannastavnu aktivnost planiraju voditelji vannastavnih aktivnosti uz povremenu pomoć stručnih suradnika. Planiranje, organizacija, realizacija, evidencija i evaluacija su u cikličnom odnosu prožete metodikom, didaktikom, psihologijom i sl. Sve planirane aktivnosti u okviru vannastavnih aktivnosti moraju biti smislene i svrsishodne. Kao i sve aktivnosti tako i vannastavne aktivnosti se moraju planirati i moraju imati didaktičko - metodički okvir kako bi imale svoj tok i strukturu. Neophodno je da vannastavna aktivnost aktivira učenika i prepozna kod istog sposobnosti kako bi se voditelj koji to i prepoznaje mogao fokusirati na razvijanje prepoznate sposobnosti. „Priprema za rad sekcije podrazumijeva pronalaženje odgovora na niz pitanja, poput: šta su želje, potrebe i mogućnosti djece, šta su naše želje, u čemu uživamo; kako će rad sekcije doprinijeti napredovanju učenika, škole; šta su nam željeni ciljevi i ishodi rada sekcije, šta želimo postići, koga sve možemo uključiti; kojim resursima raspolažemo (vrijeme, prostor, materijali, ljudi)...“ (Dževlan i saradnici, 2016:12).

Sama priprema za rad ima veliku ulogu u realizaciji bilo kakvih aktivnosti pa tako i vannastavnih. Ona nam omogućuje da kvalitetnije održimo vannastavne aktivnosti jer možemo da pretpostavimo šta bi nam bilo od koristi, na kakve prepreke možemo naići i kako bi ih mogli

riješti. Najvažnije je uspostaviti zdrav i stabilan odnos učenik-nastavik. Nastavik je ujedno i odgajatelj koji usmjerava djecu na lijepo ponašanje, te ih istovremeno podučava, daje primjere iz stvarnosti i primjenjuje ih u nastavnom procesu. Nastavnik je taj koji treba da uz pomoć kompetencija koje ima vodi dijete kroz odgojno-obrazovni proces. Treba naglasiti da je na učitelju velika zadaća kako izvanastavne aktivnosti učiniti djeci zanimljivijima od dokolice i hedonizma. Kroz vanastavne aktivnosti učenici usvajaju kompetencije koje im mogu biti od velike koristi u svakodnevnicima i budućnosti.

Da bi usvojili različite kompetencije njih treba da posjeduje voditelj vanastavne aktivnosti kako bi ih mogao prenijeti učenicima. Kompetencije kojima poučavamo učenika odnose se i na njegov odnos s drugima, tolerancija i socijalna osjetljivost, zajedništvo, saradnja, razumijevanje i poštovanje drugih, sticanje i vježbanje unutarnje kontrole (samodisciplina, samopoštovanje, vladanje sobom, samokontrola, mišljenje i djelovanje prema vlastitim vrijednosnim mjerilima), komuniciranje i uspješno funkcioniranje u međuljudskim odnosima, uvažavanje razlika. Prethodno navedene kompetencije najviše možemo razvijati vanastavnim aktivnostima. Nema krutog ograničenja nastavnog sata, ne čuje se zvono, ne gledamo na sat, već slobodno kreiramo zajedno s učenicima ono što ih veseli i ono što žele raditi. Mogućnosti kreacije su neograničene. Škola je danas usmjerena na rezultat, teži usvajanju sadržaja, postizanju rezultata i ukalupljuje mišljenje. Stoga su vanastavne aktivnosti prilika da se učenici razvijaju i na drugim područjima svoje osobnosti, a na njihovu neformalnu inicijativu i učitelji mogu promijeniti svoj stil poučavanja, uočavajući djelotvornost slobodnog odabira aktivnosti, učenja istraživanjem, timskim učenjem i djelovanjem u vanastavnim aktivnostima. Nastavnik treba da bude kompetentan da organizira vanastavnu aktivnost tako da bude zanimljiva, svrsishodna i prilagođena dječijem uzrastu, ali isto tako da promišlja o evidentiranju i evaluiranju u okvirima vanastavnih aktivnosti. Nakon što u jednom prostoru imamo vanastavnu aktivnost, voditelja vanastavne aktivnosti, pisanu pripremu, učenike, zanimljive sadržaje i sl. potrebno je da se posebno posvetimo didaktičko-metodičkom aspektu vanastavnih aktivnosti i samoj evidenciji i evaluaciji kako bismo kontinuirano unapređivali svoj rad. Stoga treba da vjerujemo u cikličnost planiranja i pripreme, organizacije, realizacije i evaluacije vanastavnih aktivnosti od kojih evidencija i evaluacija nikako nisu posljednja tačka nego tačka u kojoj i počinje i završava jedan ciklični krug.

Voditelju vannastavnih aktivnosti potreban je kompetencijski okvir koji obuhvata organizacijske vještine, komunikacijske sposobnosti te razumijevanje individualnih potreba učenika kako bi uspješno planirao, vodio i prilagodio aktivnosti. Također, važno je da ima sposobnost poticanja suradnje i upravljanja timom kako bi osigurao pozitivno i obogaćujuće iskustvo za sudionike (Dževlan i saradnici, 2016).

5. EVIDENCIJA I EVALUACIJA VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Prema definiciji, ocjenjivanje je pridavanje brojčane ili opisne vrijednosti rezultatima praćenja i provjeravanja učenikovog rada prema sastavnicama ocjenjivanja svakoga nastavnoga predmeta, ili drugačije, ocjenjivanje se odnosi na davanje brojčane ocjene ili tekstualnoga opisa situacije onoga šta se i kod koga se ocjenjuje. Pojam ocjenjivanja ponekad se ograničava na davanje opšte brojčane ocjene, te se iz potreba da se obuhvate sve strane učenikove ličnosti ocjenjivanje, odnosno, postupci koje ono podrazumjeva, nazivaju vrednovanjem, dakle, poistovjećuju se značenja ova dva pojma. No, pojam ocjenjivanja većina autora, ipak, razlikuje od pojmova mjerenje, evaluacija, praćenje, iako ono u sebe uključuje, u izvjesnom smislu, i objektivno i subjektivno mjerenje. Praćenje i mjerenje su, dakle, pojmovi koji su tijesno vezani za ocjenjivanje. Mnogi autori ih različito definišu, a različito shvataju i njihov značaj u evaluaciji, cjelokupnom procjenjivanju efekata nastavnog, odnosno odgojno-obrazovnog rada. „Praćenje i evaluacija - Na koji način možemo provjeriti u kojoj mjeri su postignuti planirani ciljevi ? Postoje li materijali koju dokumentuju cijeli proces ? Kako ćemo pratiti realizaciju tokom rada ? „(Dževlan i saradnici, 2016:27).

Pitanja koja su prethodno navedena nam mogu pomoći za realizaciju vannastavnih aktivnosti, pomažu nam da se usmjerimo na konačne ishode koji su postignuti, da li smo ih uspjeli sve ostvariti ili samo djelimično. Da bi usvojili različite kompetencije, važno je da znamo na koje segmente trebamo obratiti pažnju, kako bi mogli da na njima dodatno radimo ukoliko nisu kvalitetno sprovedeni. Proces vrednovanja efekata vannastavnih aktivnosti je kontinuiran i podrazumjeva praćenje napredovanja učenika i evidentiranje postignutih rezultata, mada procjena učeničkih zalaganja u vannastavnoj aktivnosti nije ista kao klasična procjena znanja

(Feriz, 2020). Postoji mnoštvo načina evidentiranja, a neke od njih se mogu odnositi i na školsko – nastavno i vannastavno okruženje. Može se pratiti prisustvo učenika na nastavi i vanastavnim aktivnostima, učestalost izostanaka, učestalost posjete roditelja, redovno donošenje materijala, učestalost zaboravljanja domaće zadaće i mnogo toga.

Proces vrednovanja se temelji na efektima vannastavnih aktivnosti. Evaluacija rada sekcije na kraju školske godine treba nam dati odgovore na pitanja o tome da li su očekivani ishodi ostvareni, da li su postavljeni zadaci bili smisleni i realni, da li su učenici postigli određeni napredak i šta je potrebno uraditi kako bi rezultati bili još bolji.

Pored toga, evaluacija treba dati nastavniku povratnu informaciju i o samom procesu rada - o tome kako su se učenici osjećali dok su radili, da li su dobro saradivali, šta su mogli uraditi drugačije, šta im je bilo korisno, dosadno, teško, zanimljivo... Evaluacija u didaktici predstavlja proces sustavnog i reflektiranog prikupljanja, analize i interpretacije informacija kako bi se procijenila učinkovitost nastavnih aktivnosti, metoda i materijala. Cilj evaluacije je razumjeti postignuća učenika, uspješnost nastave, te prilagoditi planiranje i izvedbu kako bi se postigli bolji rezultati. Evaluacija se ne odnosi samo na ocjenjivanje učenika, već obuhvata sveukupno ispitivanje procesa učenja i poučavanja. Povratna informacija, kao ključni aspekt evaluacije, ima značajan didaktički učinak. To je proces pružanja informacija učenicima (ili nastavnicima) o njihovim postignućima, napretku i procesu učenja. Povratna informacija omogućuje učenicima razumijevanje njihovih snažnih strana i područja koja zahtijevaju poboljšanje (Muminović, 2013).

Nastavnicima pomaže prilagoditi svoje pristupe, nastavne metode i strategije kako bi bolje odgovarali potrebama učenika. U evaluaciju rada sekcije takođe treba uključiti sve one koji su učestvovali u njenom radu, ali i upravu škole i kolege“ (Dževlan i saradnici, 2016:35). Evaluacija rada sekcije će omogućiti voditeljima da bolje protumače šta je bilo jako uspješno, a na čemu se treba temeljitije raditi. Svaki voditelj koji je entuzijastičan i koji želi da njegova sekcija/klub/udruženje bude mjesto gdje učenici redovito i s radošću dolaze onda dodatni rad neće predstavljati teškoću, niti će to shvatati osobno.

Da bismo imali konačan ishod vannastavne aktivnosti potrebno je da učenike pratimo kontinuirano, da bilježimo njihovo prisustvo, aktivnost i interesovanje. Iako praćenje učeničkih

postignuća ne rezultira ocjenjivanjem, evidentiranje i evaluacija ne smiju izostati. „Vrednovanje efekata vannastavnih aktivnosti je kontinuirani proces praćenja napredovanja učenika i evidentiranje postignutih rezultata. Primjenjuju se brojni instrumenti i tehnike. Iako to nije ocjenjivanje kao za klasičnu ocjenu, ipak se prate učenička postignuća. S obzirom na specifičnost vannastavnih aktivnosti i ocjenjivanje kao evaluacija mora biti specifično. Zato se ocjenom označava evaluacija kojom se postiže:

1. interni karakter
2. neformalnost
3. praćenje uključivanja učenika
4. ocjenjivanje rezultata“ (Ajanović, Stevanović, 2004:158).

Kada kontinuirano pratimo i evidentiramo napredak učenika možemo postići to da imamo precizniju informaciju koju ćemo pružiti učeniku o njegovom radu. Nesumnjivo, svaki učenik želi da zna kako se vrednuje njegov rad, te da čuje pohvale. „Evidencija se koristi kako bi učenik imao povratnu informaciju o rezultatima svoga rada i napredovanja, radi korektivnih mjera u radu nastavnika i učenika, kao dokumentacija o radu, za potrebe škole“ (Ajanović, Stevanović, 2004:159).

Evaluacija se provodi na osnovu učenikove uključenosti u proces vannastavnih aktivnosti, promjene na ličnosti učenika koje su nastale kao posljedica djelovanja aktivnosti, zalaganja, stava i odnosa prema aktivnostima, interesa, potreba i mogućnosti svakog učenika posebno, objektivnih i subjektivnih uvjeta i ostvarenih rezultata“ (Ajanović, Stevanović, 2004:159).

Prethodno navedeni podaci nam pružaju uvid u segmente koji se prate tokom rada učenika u vannastavnoj aktivnosti, što bi na početku rada trebalo obznaniti i učenicima kako bi bili informirani o tome na šta trebaju obratiti pažnju. Samu evidenciju je potrebno provoditi i zbog toga kako bi osoba koja je zadužena za rad škole imala pokazatelj provedbe rada sekcije/kluba/udruženja. Važno je jasno prezentovati učenicima očekivane ishode učenja koji trebaju pokazivati ono što će biti sposobni da urade nakon učenja neke oblasti. Povratna informacija zahtijeva dobro poznavanje svakog učenika i dobro poznavanje razvojnih obilježja

starosnog doba. Ona također zahtijeva obrazovanje i usavršavanje nastavnika na pedagoškoj i psihološkoj razini. Prati se i tok i rezultat rada, nastoji se što bolje upoznati učenika, teži se da što više elemenata utiče na ishode učenja, a kod vannastavnih aktivnosti važno je da se to formira na osnovnu različitih načina i oblika provjeravanja, a ne samo kroz usmeno i pismeno izlaganje znanja, važno je zapravo promatrati i pratiti učenika kako nastavnim, tako i u vannastavnim aktivnostima.

II METODOLOŠKI DIO

1. Problem i predmet istraživanja

Vannastavne aktivnosti kao sastavni dio odgojno-obrazovne ustanove su veoma značajne za razvoj djece i podrazumijevaju razne aktivnosti kojima se djeca bave u trajanju te vannastavne aktivnosti. Svaki učenik koji voli pojedine predmete i želi da sazna još više o određenim oblastima ili temama koje nisu predviđene nastavnim planom i programom, može to da učini tokom vannastavnih aktivnosti. Vannastavne aktivnosti kao takve razvijaju i potiču komunikaciju i interakciju među učenicima, razvijaju empatiju i sklonost ka timskom radu, povećavaju samopouzdanje i prepoznaju interese i potrebe učenika. Vannastavne aktivnosti su već odavno našle svoje mjesto u našim školama. Njihovo djelovanje se nadovezuje na srodne sadržaje iz programa redovne nastave, ali imaju i posebne sadržaje i načine organiziranja, izvođenja i evaluacije. Rad se odvija po manjim skupinama u vidu sekcija, interesnih grupa, klubova, društava i organizacija. Svaka skupina ima svoje planove, programe, vremensku, prostornu, materijalnu i kadrovsku dimenziju (Ajanović, Stevanović, 2004). Za svaku vannastavnu aktivnost je neophodno da ima cilj i zadatke. Svaki cilj i zadatak doprinosi tome da učenik bude u središtu vannastavnog procesa i da iz odgojno-obrazovne ustanove izađe bogatiji, ne samo za znanje već i za mnoge kompetencije koje stekne tokom susreta sa sadržajima koji ga ispunjavaju. Zbog svega toga jako je bitna evidencija i evaluacija vannastavnih aktivnosti. Kako bi sami proces tekao onako kako je zamišljen i kako bi svaki učenik dobio svoje mjesto, razvijao se i unapređivao se u vannastavnoj aktivnosti važno je da prepoznamo elemente evidencije i evaluacije. Evidencija i evaluacija nikako nisu posljednja tačka vanastavnog procesa zbog čega je važno da se istražuje problem evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti. Nastavni i vannastavni procesi su ciklični i promoviraju planiranje bazirano na evidencijama i evaluacijama sa ciljem unapređenja svakog sljedećeg susreta. Predmet istraživanja kojim se bavimo odnosi se na evidentiranje i evaluaciju vannastavnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama kako bismo komparativnim pristupom istražili područje djelovanja nastavnika i učenika izvan okvira kurikulumskih nastavnih aktivnosti i sadržaja. Značajno je baviti se ovim predmetom iz razloga što nam svako istraživanje donosi nove spoznaje koje potencijalno mogu unaprijediti odgojno-obrazovni proces bilo u okvirima nastave ili izvan nje.

2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi načine evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti, te sličnosti i razlike u navedenim procesima i aktivnostima u osnovnim i srednjim školama.

3. Zadaci istraživanja

1. Analizirati i interpretirati zakonsku regulativu i relevantnu literaturu s namjerom razumijevanja predmeta istraživanja.
2. Istražiti načine evidencije učeničkog postignuća u vannastavnim aktivnostima.
3. Istražiti načine evaluacije učeničkog postignuća u vannastavnim aktivnostima.
4. Propitati postoje li inovativni načini evidencije postignuća u vannastavnim aktivnostima.
5. Propitati postoje li inovativni načini evaluacije postignuća u vannastavnim aktivnostima.
6. Utvrditi sličnosti i razlike u vođenju evidencije i postupaka evaluacije u osnovnim i srednjim školama u vannastavnim aktivnostima.

4. Istraživačka pitanja

1. Koje informacije je moguće u zakonskoj regulativi pronaći o evidenciji i evaluaciji vannastavnog rada?
2. Kako nastavnici evidentiraju učeničko postignuće u vannastavnoj aktivnosti koju vode?
3. Kako nastavnici evaluiraju učeničko postignuće u vannastavnoj aktivnosti koju vode?
4. Jesu li su nastavnici osnovnih i srednjih škola uveli neke nove načine evidencije u vannastavnim aktivnostima?
5. Jesu li su nastavnici osnovnih i srednjih škola uveli neke nove načine evaluacije u vannastavnim aktivnostima?
6. Postoje li sličnosti i razlike u evidenciji i evaluaciji vannastavnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama?

5. Metode, tehnike i instrumenti prikupljanja podataka

U ovom istraživanju koristilo se *deskriptivnom metodom*. Deskriptivna metoda istraživanja se koristi za proučavanje savremenih pedagoških pojava. Primjenjuje se kada se želi ispitati i utvrditi stvarno stanje proučavanih, savremenih pojava. Ovom metodom se ne prikupljaju podaci o pedagoškim pojavama iz prošlosti, već o savremenim pedagoškim pojavama, pojave se proučavaju onakvim kakve one jesu, ne utiče se na njih (Mužić, 1973).

Korištena je i *komparativna metoda*, jer se komparirao pristup nastavnika osnovnih i srednjih škola evidenciji i evaluaciji vannastavnih aktivnosti. „Komparativna metoda široko je rasprostranjena u društvenim i drugim znanostima. Usporedba (komparacija) omogućuje da se informacije stave u kontekst u kojem se mogu ocijeniti i interpretirati, što je posebno važno kada se susretnemo s novim informacijama o određenoj temi ili pojavi i povežemo ih s prijašnjim spoznajama (Burnham i sur., 2006, prema Lalić Novak, 2015:10)”, ili drugačije, „Komparacijom se među pojavama uočavaju njihove sličnosti, zajednička obilježja ili međusobne različitosti (Žugaj i sar. 2006, prema Lalić Novak, 2015:10)”.

Metoda teorijske analize podrazumijeva korištenje pedagoško – psihološke literature, priručnika, udžbenika, nastavnih planova i programa, stručnih i naučnih radova, enciklopedija i dr., te omogućava da se nakon proučavanja izvora, prikupljenih činjenica i analiziranih veza i odnosa, proučavanih predmeta i pojava dođe do novih rješenja i naučnih zaključaka (Mužić, 1999). Metodom teorijske analize su se prikupljali izvori literature o evidenciji i evaluaciji vannastavnim aktivnostima.

Osim deskriptivne, komparativne metode i metode teorijske analize, koristili smo se survey metodom. Miljević (2007) navodi da survey metod podrazumijeva nastojanje da se dođe do što istinitijih i preciznijih podataka primjenom svih operacija kojima se mogu pribaviti podaci o stanovništvu u njihovom ponašanju. Ova metoda je poželjna kada se podaci dobivaju anketiranjem ili intervjuiranjem. U ovom slučaju, problem kojim smo se bavili propitivao se anketiranjem nastavnika što bi značilo da je tehnika istraživanja anketiranje, a mjerni instrument anketni upitnik. Polustrukturirani anketni upitnik kojim smo se koristili sastojao se od pitanja

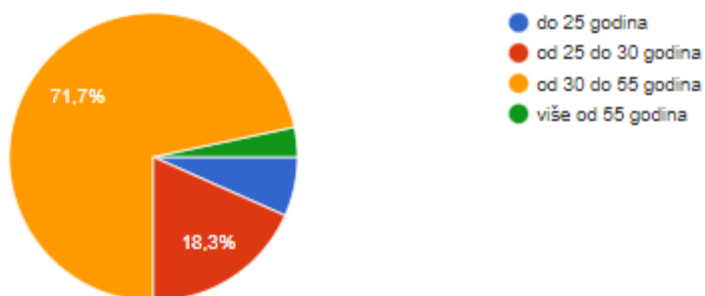
otvorenog i zatvorenog tipa. Ovaj instrument je pažljivo osmišljen kako bi prikupio raznolike informacije od sudionika istraživanja. Pitanja zatvorenog tipa omogućuju respondentima da odaberu odgovore iz unaprijed definiranih opcija, što olakšava analizu kvantitativnih podataka. S druge strane, pitanja otvorenog tipa omogućuju sudionicima da slobodno izraze svoje misli i stajališta, pružajući dublji uvid u njihove perspektive i razmišljanja.

Ovaj anketni upitnik je stvoren specifično za ovu studiju kako bi se osiguralo da se prikupe relevantni podaci za istraživanje. Time istraživačima omogućuje dublje razumijevanje sudionika, njihovih iskustava i mišljenja, pridonoseći kvaliteti rezultata istraživanja.

6. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja čine nastavnici i nastavnice osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo. Analizom i interpretacijom rezultata istraživanja dobili smo podatke koji nas vode ka zaključnim razmatranjima i smjernicama za unapređenje odgojno-obrazovne prakse.

Kada su demografski podaci u pitanju, može se reći da je u istraživanju učestvovalo 60 ispitanika. Od toga, 43 (71,7%) ispitanika od 30 do 55 godina, 11 (18,3%) od 25 do 30 godina, 4 (6,7%) ispitanika do 25 godina i 2 (3,3%) ispitanika iznad 55 godina.

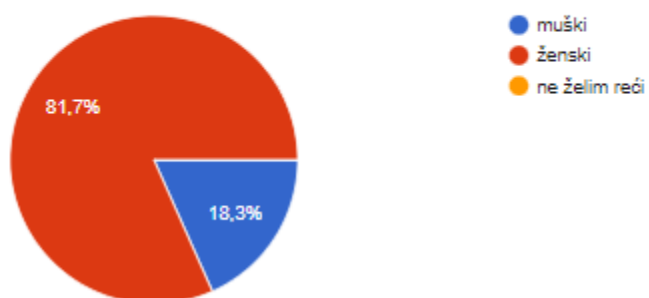

Grafikon 1. Dob ispitanika

Od ukupnog broja ispitanika, ženskog spola je bilo 49 (81,7%) a muških ispitanika 11 (18,3%).

Spol

60 odgovora

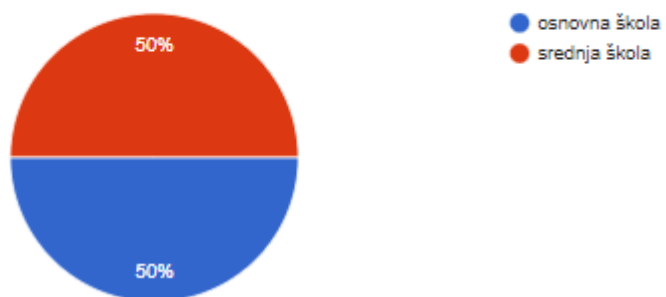

Grafikon 2. Spol ispitanika

Kada govorimo o zaposlenosti u osnovnim i srednjim školama, dobijen je podatak da 30 (50%) prosvjetnih radnika radi u osnovnoj, te 30 (50%) u srednjoj školi.

Vrsta škole

60 odgovora

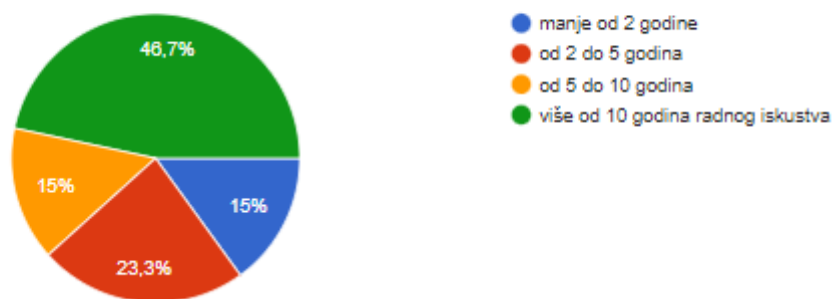

Grafikon 3. Zaposlenje ispitanika

Gledajući godine radnog iskustva, najviše ispitanika, njih 28 (46,7%) ima više od 10 godina radnog iskustva, dok njih 14(23,3%) ima od 2 do 5 godina radnog iskustva, 9 (15%) ispitanika ima manje od 2 godine i od 5 do 10 godina radnog iskustva 9 (15%) ispitanika.

Godine radnog iskustva

60 odgovora

Grafikon 4. Godine radnog iskustva

**III ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA
ISTRAŽIVANJA**

1. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA DOBIVENIH ANKETNIM UPITNIKOM

Cilj istraživanja je bio da se utvrde načini evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti, te sličnosti i razlike u navedenim procesima i aktivnostima u srednjim školama.

Anketni upitnik je kreiran putem programa google forms i sadržavao je 12 pitanja, od kojih su četiri pitanja bila demografska, a ostala pitanja bila su vezana za evidenciju i evaluaciju vannastavnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama. Upitnik je u potpunosti bio anoniman, a pitanja su bila različitog karaktera, od odabira samo jednog odgovora do iznošenja osobnog mišljenja.

Prvo pitanje u anketnom upitniku jeste bilo da ispitanici navedu *nazive sekcija koje vode i nekoliko pojmova koji su specifični za vannastavne aktivnosti koje vode*. Odgovori koje smo dobili su u velikoj mjeri slični, a samo nekoliko ispitanika je navelo i pojmove koji su specifični za sekcije koje vode.

Tabela 1. Nazivi vannastavnih aktivnosti koje vode nastavnici i pojmovi koje su specifični za vannastavnu aktivnost koju vode

Naziv vannastavne aktivnosti	Broj odgovora	Procent
Ekološka sekcija, ekologija i reciklaza	6	9,8%
Kreativna radionica (pletenje, heklanje, dekupaž, izrada nakita)	4	6,6%
Zdravstvena njega i prva pomoć	4	6,6%
Dodatna nastava iz Engleskog jezika (Engl.jezik, umjetnost,kaligrafija, programiranje)	3	4,9%
Horska sekcija i Hafiska sekcija, ilahije, memorisanje, lijepa izvedba, javni nastup	3	4,9%
Likovna sekcija	3	4,9%

Ritmicka sekcija, muzika, ritam, tjelesna aktivnost ucenika	3	4,9%
Civitas (Inovativnost, Kreativnost, Snalazljivost)	2	3,3%
Dopunska nastava	2	3,3%
Literarna sekcija. Pisanje literarnih radova u prozi i stihovima na zadate teme. Analiza i razgovor o napisanom	2	3,3%
Novinarska sekcija Upoznavanje obilježja novinarskog stila, proširivanje dosadašnjih spoznaja na tom području, praćenje zbivanja u školi i našoj sredini vezanih za školu, informiranje učenika, pomoć pri ažuriranju školske internet stranice...	2	3,3%
Sportska sekcija (psihofizicka sprema, razvijanje motorickih sposobnosti, disciplina, timski duh, odnos prema kolektivu)	2	3,3%
Zdravi zivotni stilovi i zdrava ishrana	2	3,3%
"Info centar" Dostupnost informacija o školi i van škole, Oglasna ploča, Web stranica, Fotografija, Crtanje, Pisanje	1	1,6%
"Trag poezije" To je sekcija na kojoj se bavimo pisanjem poezije, razgovaramo o njoj i njegujemo ljubav prema pisanoj riječi	1	1,6%
Aktivnosti produženog boravka	1	1,6%
Bibliotekarska sekcija	1	1,6%
Dramska sekcija, učenici su veoma kreativni i zainteresovani. Često pravimo neke predstave. Trudimo se zajedno da atmosfera na sekciji bude opuštajuća i da nam svima bude zanimljivo.	1	1,6%
Elektronska mjerenja	1	1,6%
Etwenning- edukacija oralnog zdravlja kroz razne radionice	1	1,6%
Geografska sekcija	1	1,6%
Humanitarne akcije	1	1,6%
Individualna nastava, instrumentalna, klavir, podrazumjeva prema sposobnosti učenika razvijati želju za javnim nastupima, takmičenjima, organizovanje časova otvorenog tipa gdje učenika upotpunosti angažuje pa i pretpostavlja veći fond sati od predviđenog broja časova u redovnon rasporedu	1	1,6%

Informatička sekcija	1	1,6%
Klub knjige izvanlektirska literatura	1	1,6%
Krojačko-dizajnerska sekcija	1	1,6%
Kulturno-umjetnička sekcija	1	1,6%
Matematička sekcija	1	1,6%
Mladi hemičari	1	1,6%
Muzička sekcija	1	1,6%
Odbojkaška sekcija	1	1,6%
Posjećivanje koncerata	1	1,6%
Rekreacija	1	1,6%
Robotika, saobraćajna sekcija, tehničko-maketarska sekcija	1	1,6%
Sekcija fiziologije	1	1,6%
Sekcija iz vjeronauke	1	1,6%

Od vannastavnih aktivnosti, najčešće se navodila ekološka sekcija, 6 (9,8%) nastavnika je navelo da vode ovu sekciju, 4 (6,6%) nastavnika je navelo da vodi kreativne radionice i 4 (6,6%) da vode zdravstvenu njegu sa prvom pomoći. Po 3 (4,9%) nastavnika su navodili da vode vannastavne aktivnosti kao što su: dodatna nastava, horska sekcija, likovna sekcija, ritmička sekcija.

Neki od odgovora koji su se izdvojili su: "Trag poezije". Nastavnici su tako davali odgovore da je literarna sekcija na kojoj se bave pisanjem poezije, razgovara o njoj i njeguje ljubav prema pisanoj riječi; kreativna radionica (pletenje, heklanje, dekupaž, izrada nakita), robotika, saobraćajna sekcija, tehničko-maketarska sekcija; „Vodim dramsku sekciju, učenici su veoma kreativni i zainteresovani. Često pravimo neke predstave. Trudimo se zajedno da atmosfera na sekciji bude opuštajuća i da nam svima bude zanimljivo;“ Novinarska sekcija: „Upoznavanje obilježja novinarskog stila, proširivanje dosadašnjih spoznaja na tom području, praćenje zbivanja

u školi i našoj sredini vezanih za školu, informiranje učenika, pomoć pri ažuriranju školske internet stranice...;“ Ekološka sekcija ima sljedeće sadržaje: ekološka pismenost, ekološka svijest, stvaranje ekoloških navika. Individualna nastava, instrumental, klavir, podrazumijeva prema sposobnosti učenika razvijati želju za javnim nastupima, takmičenjima, organiziranje časova otvorenog tipa gdje učenika u potpunosti angažuje pa i pretpostavlja veći fond sati od predviđenog broja časova u redovnom rasporedu. Ritmička sekcija ima sadržaje učenje i pjevanje pjesmi, koreografije, vježbanje, kostimografija, uči se ritam, ples, scena, osjećaj za muziku i ritam. Sekcija "Živjeti zdravo" bavi se zdravom prehranom, tjelesnom aktivnosti, sedmičnim rasporedom obroka. Sekcija "Info centar" ima sadržaje kao što je dostupnost informacija o školi i van škole, oglasna ploča, Web stranica, učenje fotografije, crtanje, pisanje.

Uspoređujući rezultate istraživanja autora Ajanović i Stevanović (2004) s rezultatima provedenog istraživanja, možemo dublje analizirati kako vannastavne aktivnosti oblikuju školsko okruženje i doprinose razvoju učenika. Ajanović i Stevanović (2004) istražuju važnost uvođenja učenika u različite oblike kulturnog i umjetničkog života te ističu potrebu za podizanjem njihove umjetničke kulture. Njihovo istraživanje naglašava doprinos sekcija poput literarne, dramske, recitatorske, likovne i filmske sekcije u postizanju ovih ciljeva. Ovi autori ukazuju na ključnu ulogu ovih sekcija u poticanju kreativnosti i kulturne osviještenosti učenika.

Istraživanje Ajanović i Stevanović (2004) također potvrđuju važnost raznovrsnih sekcija u školama, slično kao što su ekološka, matematička, muzička i druge. Prema podacima u tabeli 1, vidljivo je da postoji bogatstvo ponude vannastavnih aktivnosti i prilika za učenike da razvijaju svoje jedinstvene sposobnosti. Autor Alderman (2008) naglašava različite funkcije slobodnog vremena, uključujući odmor, regeneraciju organizma, podizanje raspoloženja te fizičke i psihičke obnove. Ova raznolikost funkcija ukazuje na važnost pravilnog ispunjavanja slobodnog vremena kako bi se postigli pozitivni učinci na tijelo i um. Vannastavne aktivnosti, kao što su sportske i kulturno-umjetničke manifestacije, mogu imati značajnu ulogu u zadovoljavanju ovih različitih potreba.

Oba istraživanja naglašavaju važnost sportskih aktivnosti u školama. Ajanović i Stevanović (2004) spominju različite sportske sekcije i klubove u školama, dok naše istraživanje ističe važnost sportskih aktivnosti u sklopu školskog života učenika. Sportske aktivnosti ne samo da

doprinosu tjelesnom zdravlju, već i razvoju timskog duha, sportskog fair-playa i društvenih vještina.

Dalje, citirano istraživanje naglašava potrebu za ekološkim sekcijama koje promoviraju brigu o okolišu. U ovom istraživanju ističe se važnost brige o okolini, ali također primjećujemo da se mogu stvarati sekcije koje se bave uzgojem cvijeća i voćnjacima u blizini škole. Ovo potiče ekološku svijest među učenicima i podupire očuvanje okoliša.

Konačno, oba istraživanja sugeriraju da škole trebaju surađivati s lokalnim institucijama kako bi obogatile iskustva učenika. Ajanović i Stevanović (2004) ističu kulturnu ulogu škole u zajednici, dok naše istraživanje naglašavaju potrebu za suradnjom s relevantnim institucijama u blizini škole radi obogaćivanja obrazovnog iskustva učenika. Ovo se odražava u širenju horizonta učenika i pruža im priliku za razmjenu informacija i iskustava s širom zajednicom.

Tabela 2. Defniranje ciljeva poučavanja i ishoda učenja svojih vannastavnih aktivnosti

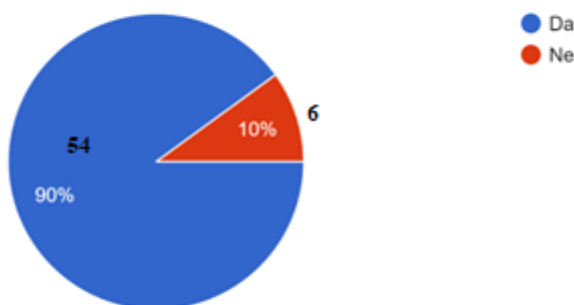
	Odnosi se na mene		U potpunosti se odnosi na mene		Donekle se odnosi na mene		Nikako se ne odnosi na mene	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Planiranje ciljeva	21	35,0%	31	51,7%	5	8,3%	3	5,0%
Planiranje ishoda	20	33,3%	26	43,3%	10	16,7%	4	6,7%
Planiranje metoda	23	38,3%	30	50,0%	6	10,0%	1	1,7%
Planiranje oblika rada	21	35,0%	31	51,7%	5	8,3%	3	5,0%
Planiranje sredstava i pomagala	16	26,7%	29	48,3%	9	15,0%	3	5,0%

Nakon postavljenog pitanja o planiranju, u istraživanju smo ispitanike upitali da li definiraju ciljeve poučavanja i ishode učenja, metode, oblike rada i sredstava i pomagala svojih vannastavnih aktivnosti. Značajan rezultat je da čak 90% ispitanika potvrđuje da definira i ciljeve i ishode, dok 10% ispitanika nije usklađeno s tim praksama i ne definira ih. Usporedba s drugim autorima koji su se bavili sličnom temom sugerira da postoji konsenzus o važnosti definiranja ciljeva i ishoda učenja u vannastavnim aktivnostima. Ovakav pristup osigurava jasnoću u vezi s tim što se želi postići kroz aktivnost te olakšava praćenje napretka učenika. Prethodna istraživanja također su pokazala slične rezultate, naglašavajući važnost strukturiranog planiranja i postavljanja ciljeva kako bi se osigurao maksimalna korist od vannastavnih aktivnosti. Važno je napomenuti da onih 10% ispitanika koji ne definiraju ciljeve i ishode može biti predmetom daljnjeg istraživanja. Ova grupa može imati različite razloge za takav pristup, kao što su nedostatak resursa, manjak razumijevanja važnosti ili drugi čimbenici. S obzirom na široku rasprostranjenost prakse definiranja ciljeva i ishoda, ovi rezultati mogu ukazivati na potrebu za dodatnom podrškom ili edukacijom kako bi se osigurao dosljedan i svrhoviti pristup planiranju vannastavnih aktivnosti.

Sloboda izbora aktivnosti također je istaknuta od strane Stevanovića i Ajanovića (2004) te Feriza (2020). Prema njihovim stavovima, važno je omogućiti učenicima slobodu izbora aktivnosti u vannastavnim programima, omogućujući im da odaberu aktivnosti koje odražavaju njihove osobne interese i preferencije. Naše istraživanje potvrđuje ovu praksu, gdje većina ispitanika definira ciljeve i ishode učenja svojih vannastavnih aktivnosti.

Definiranje ishoda i ciljeva poučavanja prikazano je na grafikonu 1. Važno je naglasiti da se nastavnici na početku aktivnosti trebaju jasno definisati ciljeve poučavanja i ishode učenja kako bi pomogli sebi ali i učenicima da razumiju šta žele postići i šta trebaju pratiti.

Prije realizacije definiram ishode učenja i ciljeve poučavanja .
60 odgovora

Grafikon br.5. Definiranje ciljeva poučavanja i ishoda učenja

Naše istraživanje i radovi autora Karlušića (2022) te autorica Ajanović, Stevanović, i Feriz, ističu važnost planiranja i postavljanja ciljeva u vannastavnim aktivnostima. Rezultati našeg istraživanja pokazuju da većina ispitanika (90%) definira ciljeve i ishode vannastavnih aktivnosti. Ovaj nalaz usklađuje se s Karlušićevim stavom o važnosti strukturiranog planiranja i organizacije slobodnog vremena učenika. Raznolikost ciljeva vannastavnih aktivnosti također je zapažena u oba konteksta. Oba istraživanja ističu da se kroz vannastavne aktivnosti mogu ostvariti mnogi ciljevi, uključujući proširivanje znanja i vještina, razvoj interesa za društveno koristan rad, jačanje samopouzdanja, te promicanje aktivnog sudjelovanja u društvu.

Tabela 3. Način evidentiranja učeničkog postignuća u vannastavnoj aktivnosti

	N	%
Sveska	31	63,3%
Dnevnik aktivnosti	12	24,5%
Portofilio učenika	1	2,0%
Online sveska	2	4,1%
Ocjenom	3	6,1%

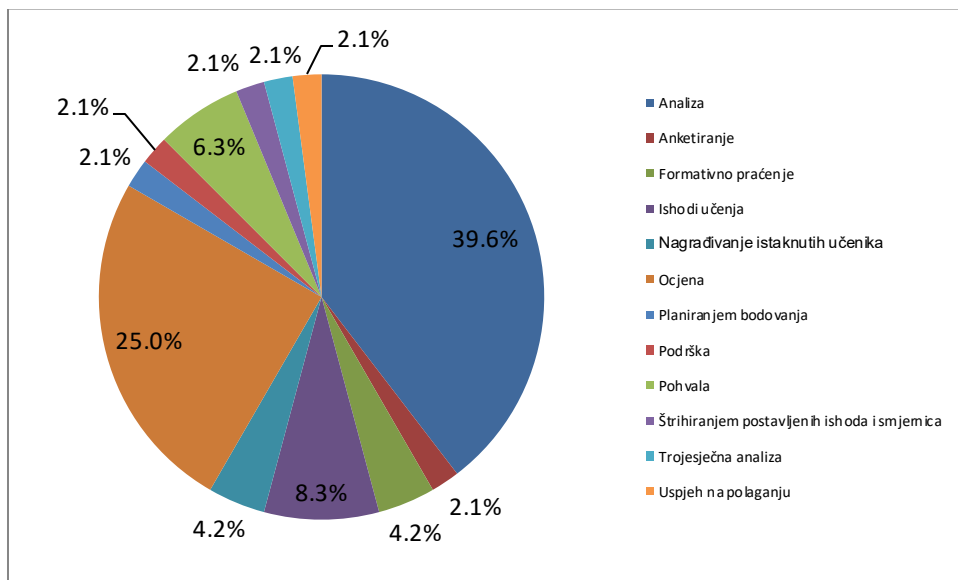
Iz tabele 3 vidljivo je da nastavnici najčešće evidentiraju učenička postignuća u vannastavnoj aktivnosti u sveskama, njih 63,3%, u dnevnik aktivnosti 24,5% nastavnika vrši evidentiranje, njih 6,1% ocjenjuje učenička postignuća. 4,1% nastavnika koristi u svrhe evidentiranja online sveske, dok 2% njih radi portofilio za svakog učenika.

Uspoređujući rezultate našeg istraživanja s nalazima drugih autora, vidimo nekoliko zajedničkih tačaka, ali i nekih ključnih razlika u pristupu evidentiranja i evaluacije učeničkog postignuća u vannastavnim aktivnostima.

Naša analiza i radovi drugih autora, kao što su Dževlan i saradnici (2016) te Ajanović i Stevanović (2004), saglasni su da praćenje i evaluacija u vannastavnim aktivnostima predstavljaju ključni aspekt u osiguravanju njihove uspješnosti. U oba konteksta, ističe se potreba za kontinuiranim praćenjem učeničkog napretka i dokumentiranjem postignuća.

Sličnosti također uključuju raznolike načine evidencije učeničkog rada, poput prisustva na aktivnostima, učestalosti izostanaka, učestalosti sudjelovanja roditelja, te redovnog donošenja materijala. Ovo praćenje omogućuje bolje razumijevanje kako se učenici angažiraju u vannastavnim aktivnostima te omogućuje voditeljima da identificiraju područja koja zahtijevaju poboljšanje.

Nakon saznanja o načinima evidentiranja pitali smo ispitanike na koji način evaluiraju učeničko postignuće.

Grafikon br. 6. Načini evaluiranja učeničkih postignuća

Najčešći način evaulacije 39,6% bio je analizom učenika kroz njegov rad, zalaganje i njegovo postignuće, 25% nastavnika je ocjenjivalo učenika ocjenom, gledajući uspjeh na polaganju.

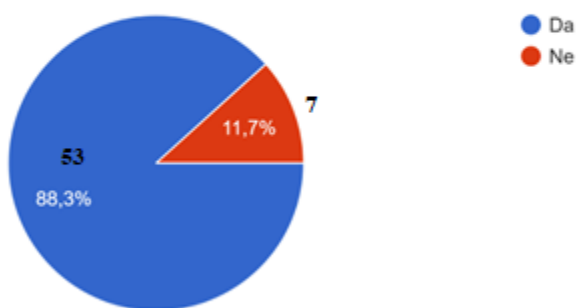
26% ispitanika nije dalo odgovor na ovo pitanje pod pretpostavkom da su evaluaciju smjestili zajedno sa evidencijom u prethodnom pitanju. Odgovore koje su ispitanici obično nudili su: kroz ishode učenja; opisnom ocjenom; ispitivanjem; formativnim praćenjem; *“evaluacija bude na kraju godine svi zajedno sjedemo i pregledamo naše uspjehe i mnogo se radujemo tome jer mnogo priredbi bude tokom godine, kojih se svi rado prisjetimo”*; *“Iz svojih zapisa o učeničkim postignućima, te zapisima o uspjesima i neuspjesima izvršenja radnih zadataka zaključujem koliko je vannastavna aktivnost bila uspješna, šta treba izmijeniti za ubuduće, šta dodati, šta izostaviti”*. *„U evaluaciji mi pomažu i učenici. Iznose svoje mišljenje o proteklom radu sekcije i daju prijedloge za unapređenje kvalitete novinarske sekcije”*, pa čak i ocjenama.

Imamo potrebu interpretirati ponuđene odgovore. Naime, vidljivo je da voditelji vannastavnih aktivnosti na različite načine evidentiraju i evaluiraju učeničko postignuće. Od kontinuiranog praćenja koje je poželjno, preko sumativnog praćenja na kraju godine ili na kraju nekih projekata do ocjene koja nikako nije svojstvena za vannastavne aktivnosti.

Nakon što su odgovorili na postavljeno pitanje imali su mogućnost da kažu **da li učeničko postignuće evaluiraju na osnovu ishoda učenja**. Njih 53 (88,3%) je reklo da, a 7 (11,7%) je reklo ne. Jasnije, rezultati su prikazani na grafikonu br.3.

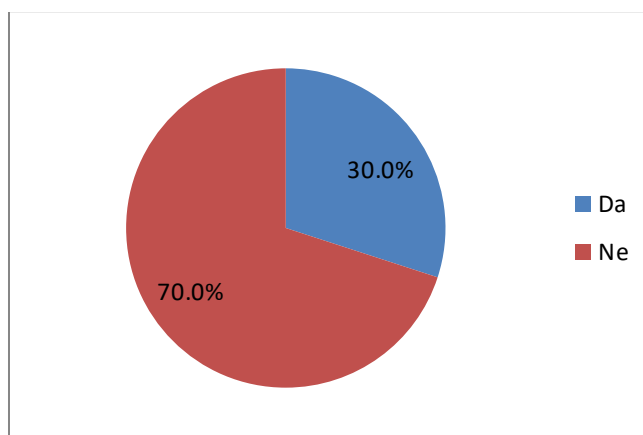
Prema ovim rezultatima, možemo reći da većina nastavnika primjenjuje pristup koji se temelji na jasno defeniranim ciljevima i ishodima učenja, te ukazuje se na to da je pozitivan korak prema objektivnijim i transparentnijem pristupu ocjenjivanja, gdje se učenici procjenjuju prema tome koliko su postigli planirane ishode učenja, što bi trebalo promicati pravednost i dosljednost u evaluaciji.

Na osnovu ishoda učenja evaluiram postignuće učenika koji su članovi vannastavnih aktivnosti koje vodim.
60 odgovora

Grafikon br.7. Evaluacija učeničkog postignuća na osnovu ishoda učenja

Posljednja 3 pitanja u Upitniku su pitanja otvorenog tipa gdje su ispitanici trebali ponuditi deskriptivni odgovor. Na prvo pitanje **“Jeste li uveli neke nove načine evidentiranja i evaluiranja u odnosu na period kada ste prvi put bili voditelj neke vannastavne aktivnosti ? Ako da, koje načine ste uveli?”** Negativno je odgovorilo 70% ispitanika, dok je uvelo nove načine evidentiranja njih 30%.

Grafikon br.8. Uvođenje novih načina evidentiranja i evaluiranja u odnosu na period kada su ispitanici prvi put bili voditelji neke vannastavne aktivnosti

70% ispitanika je reklo da nisu uveli nove načine evidentiranja i evaluiranja u odnosu na period kada su prvi put bili voditelji neke vannastavne aktivnosti. Također, postojali su ispitanici koji prvi put vode vannastavnu aktivnost u svojoj karijeri voditelja tako da nisu mogli odgovoriti na ovo pitanje. Neki od odgovora bili su: evaluacija uz pomoć ishoda učenja, formativno praćenje, “Vannastavne aktivnosti ne doživljavam kao obavezno gradivo iz NPiP-a pa evaluaciji, iako je provodim, ne pridajem preveliku važnost. Učenike koji su iznimno talentovani nastojim dodatno podstaknuti, ali generalno, aktivnosti nastojim učiniti zabavnim, kako bi svi učenici podjednako uživali u njima”; “ništa ne mijenjam jer se način evidencije i evaluacije koji primjenjujem godinama pokazao kao dobar”, “Da, sada utičem na učenikovu ocjenu koja ima vrijednosti u obrazovanju prije to nisam radila”; “Iz godine u godinu smatram da stječem nova znanja općenito, pa tako i za evidentiranje i evaluiranje rada učenika. Na početku je to bilo strogo

formalno, dok sada uvodim i dodatne "opaske" i sve ono što bi moglo dodatno uticati na realizaciju vannastavne aktivnosti"; Da, poboljšanje kroz korištenje savremenih tehnologija", softverski se analizira i vrednuje; individualne bilješke, portfoliji; online bilježnice.

Sljedeće pitanje propitalo je *Postoji li razlika u evidenciji i evaluaciji ako voditelji vode različite sekcije i ako da u čemu se ogleda razlika*. Nije pohvalno reći da veliki broj ispitanika nije ponudio odgovor na ovo pitanje, ali su rekli da ne mogu odgovoriti jer uglavnom vode po jednu vannastavnu aktivnost. Neki od odgovora koje su ponudili ispitanici koji vode više od jedne vannastavne aktivnosti su :

“Zavisi od vrste sekcije, broja članova, npr hor uvijek podrazumijeva više članova od matematičke sekcije”;

“Nema razlike. Djeca se trude i ja to pratim bez obzira o čemu da se radi”;

“Možda postoje sitna odstupanja, kada govorimo o vremenskom periodu ili broju učenika, ali "obrazac" za evidenciju i evaluaciju uglavnom ostaje isti”;

“Postoji razlika, zavisno koja se sekcija vodi. Nekad sam imala sekciju Ilahija i morala sam birati članove prema sluhu učenika za učenje ilahija. Zato sam se odlučila da to bude Sekcija iz vjeronauke, pa nam je veća mogućnost da u sekciju uvedemo sve što učenici žele i imaju afiniteta”.

Posljednim pitanjem smo željeli dobiti podatke i sugestije o budućem radu. Pitali smo ispitanike: *“Kada biste imali priliku da sugerirate poželjan način evidencije i evaluacije, šta biste uradili?”*. Također ni na ovo pitanje nisu odgovorili svi ispitanici.

Odgovori koje smo dobili su sljedeći:

“Promovisala samoevaluaciju i međuvršnjačku evaluaciju”;

“Uvela bih ocjenjivanje vannastavnih aktivnosti kao redovan predmet za ocjenu”;

“Na školski uspjeh utječe više objektivnih i subjektivnih faktora. Oni se nalaze, u učeniku, školi i porodici. Kontinuirano praćenje učenika, uz pridržavanje pedagoškog trokuta”, “Evaluacija se

razlikuje od aktivnosti do aktivnosti, u zavisnosti od njihove same prirode. Mislim da bi se mogli odrediti zajednički kriteriji za evaluaciju za srodne vrste vannastavnih aktivnosti pa da se na osnovu njih vrši odgovarajuća evaluacija”;

“Jedinstvena elektronska forma”.

1.1.Rezime rezultata u odnosu na razinu obrazovanja u osnovnim i srednjim školama

U osnovnim školama, gdje je naglasak na razvoju širokog spektra kompetencija i cjelokupnom oblikovanju ličnosti učenika, evidencija i evaluacija vannastavnih aktivnosti često su svestrane. Voditelji preferiraju korištenje različitih metoda poput portfolija, kreativnih projekata i grupnih aktivnosti kako bi pratili razvoj učenika u raznim područjima. Formativna evaluacija često se koristi za pružanje povratnih informacija koje podržavaju daljnji razvoj učenika.

S druge strane, u srednjim školama naglasak je često na pripremi učenika za nastavak visokog obrazovanja ili profesionalni svijet. Stoga, evidencija i evaluacija vannastavnih aktivnosti mogu biti usmjerenije prema konkretnim kompetencijama potrebnim za buduću karijeru ili studij. Individualniji pristup, kao što su mentorski programi ili dublja analiza specifičnih vještina, često se primjenjuje radi preciznijeg praćenja napretka učenika. Važno je napomenuti i razliku u razvojnim fazama učenika između osnovnih i srednjih škola. Učenici osnovnih škola često su još uvijek u procesu osmišljavanja svojih interesa i potencijala, dok su u srednjim školama već bliže odabiru karijere ili fokusu studija.

Trenutni način evidencije i evaluacije rada vannastavnih aktivnosti nije najefikasniji ni u osnovnim ni u srednjim školama, jer nemaju tačne podatke o broju uključenih učenika u vannastavne aktivnosti. To može predstavljati problem učenicima koji su pohađali vannastavne aktivnosti, ali zbog neevidentiranja, ne mogu to dokazati. Stoga se mora posebno naglasiti i kod osnovnih i kod srednjih škola, kolika je važnost tačne evidencije učenika koji pohađaju vannastavne aktivnosti. Takvi problemi su česti prilikom odabira učenika generacije, kada je potrebna evidencija da bi se vidjelo da li je kandidovani učenik bio uključen u neku vannastavnu

aktivnost. Također, evidencija i evaluacija vannastavnih aktivnosti u osnovnoj školi igra veoma važnu ulogu u budućem odabiru srednje škole, a kasnije i fakulteta. Takve aktivnosti pridonose razvoju specifičnih vještina, interesa i strasti, što može biti od koristi pri odabiru daljnjeg obrazovanja ili karijere. Učenici koji se ističu u vannastavnim aktivnostima često pokazuju predanost, liderstvo i inicijativu, što ih čini privlačnim kandidatima za različite prilike u budućnosti.

Ono što se može zaključiti jeste da postoji razlika kada govorimo o vannastavnim aktivnostima u osnovnim i srednjim školama. U osnovnoj školi sam stekla dojam da se često potiče širok spektar vannastavnih aktivnosti kako bi se istraživali različiti interesi učenika, dok se u srednjim školama često fokusira na specifičnije aktivnosti usmjerene prema budućim interesima i karijeri. U srednjim školama učenici obično imaju veću ulogu u planiranju i vođenju vlastitih projekata, dok su u osnovnim školama često usmjereni uz pomoć nastavnika. U osnovnoj školi se naglasak zaista stavlja na širi razvoj vještina, dok u srednjim često se usmjeravaju prema budućem razvoju obrazovanja ili karijeri. Metode evaluacije u srednjim školama su specifičnije i prilagođene su odabranom smjeru obrazovanja, dok su u osnovnim školama više usmjereni na općeniti napredak učenika.

Sve ove razlike odražavaju prilagodbe sistema obrazovanja prema različitim potrebama i ciljevima učenika u različitim fazama odgojno-obrazovnog puta.

ZAKLJUČAK

Evidencija i evaluacija vannastavnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama ključni su elementi pedagoškog procesa koji omogućuju procjenu uspješnosti i uticaja vannastavnih aktivnosti na učenike. Ovi procesi pomažu u identificiranju postignuća učenika, usklađenosti s ciljevima aktivnosti, te prilagodbi programskih sadržaja kako bi se osigurala optimalna korist za sve uključene. Evidencija se odnosi na sustavno prikupljanje podataka o učeničkom sudjelovanju, aktivnostima, postignućima i napretku unutar vannastavnih aktivnosti. Evidencija može uključivati prisustvo, radne materijale, projekte, zadatke i druge elemente koji ilustriraju angažman učenika. Prikupljeni podaci pomažu voditeljima aktivnosti da prate napredak učenika, te da pravovremeno prepoznaju i rješavaju eventualne poteškoće. Evaluacija, s druge strane, obuhvata analizu prikupljenih podataka kako bi se procijenila postignuća i uticaj vannastavnih aktivnosti na učenike. Ovdje se razmatraju rezultati u odnosu na postavljene ciljeve i ishode aktivnosti. Evaluacija može biti formativna (kontinuirana i usmjerena na unaprjeđenje) i sumativna (zaključna i usmjerena na ocjenu postignuća).

Cilj istraživanja je utvrditi načine evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti, te sličnosti i razlike u navedenim procesima i aktivnostima u osnovnim i srednjim školama.

Prvo istraživačko pitanje u istraživanju jeste „Koje informacije u Zakonskoj regulativi je moguće pronaći o evidenciji i evaluaciji u osnovnim i srednjim školama?“ Pravilnikom o o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo regulisano je da vrednovanje treba usmjeriti na poticanje učenika na aktivno učešće u nastavi i vannastavnim aktivnostima, razvijati njegovo samopouzdanje i osjećaj napredovanja kako bi kvalitetno iskoristio očuvane sposobnosti i razvio nove.

Ono što smo sljedeće istraživali jeste kako nastavnici evidentiraju, te kako evaluiraju učeničko postignuće u vannastavnoj aktivnosti koju vode. Nastavnici vrše sljedeće načine evaluacije rada učenika u vannastavnim aktivnostima: korištenje savremenih tehnologija, softverski analiziraju i vrednuju učenike; vode individualne bilješke, kreiraju portfolije; kreiraju online bilježnice. Evidencija i evaluacija rada učenika u vannastavnim aktivnostima kreće se od

kontinuiranog praćenja koje je poželjno, preko sumativnog praćenja na kraju godine ili na kraju nekih projekata, te do ocjene koja nikako nije svojstvena za vannastavne aktivnosti.

Postavljajući pitanje da li postoje inovativni načini evidencije postignuća u vannastavnim aktivnosti, te da li postoje inovativni načini evaluacije postignuća u vannastavnim aktivnostima, pokazalo se da su nastavnici uveli nove načine evaluacije i evidencije u vannastavnim aktivnostima: uz pomoć ishoda učenja, formativno praćenje, dodatne opaske, poboljšanje kroz korištenje savremenih tehnologija, softverski analiziraju i vrednuju učenike, kreiraju online bilježnice.

Posljednje pitanje je bilo da li postoje sličnosti i razlike u evidenciji i evaluaciji vannastavnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama. U osnovnim i srednjim školama, procesi evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti se razlikuju ovisno o razini školovanja, specifičnim aktivnostima i pristupima škole. Osnovne škole često naglašavaju razvoj širokog spektra kompetencija kod učenika, dok srednje škole često usmjeravaju pažnju na pripremu učenika za daljnje obrazovanje i profesionalni život. Usporedba pristupa evidencije i evaluacije između osnovnih i srednjih škola može pokazati različite naglaske i metode. Primjerice, srednje škole mogu više koristiti portfolije, projekte i praktične zadatke kako bi prikazali postignuća učenika, dok osnovne škole često kombiniraju različite metode kako bi obuhvatile širok raspon vještina i interesa djece. Važno je napomenuti da su pristupi evidenciji i evaluaciji dinamični i mogu se mijenjati ovisno o promjenama u obrazovnom okruženju i razvoju pedagoških tehnika. Integracija tehnologije, interaktivnih alata i prilagodljivih metoda evaluacije može dodatno obogatiti procese evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama.

Zaključno sa svim prethodno napisanim možemo reći da su evidencija i evaluacija u vannastavnim aktivnostima neophodne. Nastavnici, kao voditelji vannastavnih aktivnosti, na različite načine mogu evidentirati i evaluirati vannastavne aktivnosti. U ovom istraživanju dobili smo interesantne podatke koji govore o tome da se učeničko postignuće, prisustvo i napredovanje uglavnom evidentiraju u pisanoj formi u vidu sveske, rokovnika ili drugog pisanog traga, dok neki ispitanici kažu da evidenciju vode u digitalnoj formi. Kada je u pitanju evaluacija u vannastavnim aktivnostima, ispitanici su rekli da učeničko postignuće evaluiraju formativno, ali postoje i oni ispitanici koji evaluiraju učeničko postignuće sumativno, pa čak i ocjenom.

Nažalost, nastavnici - voditelji vannastavne aktivnosti nisu uveli neke nove načine evidencije ili evaluacije, osim upotrebe ili povremene upotrebe savremenih tehnologija. Svi ispitanici su davali odgovore za koje smatraju da se najbolje odnose na njihovo vođenje vannastavne aktivnosti.

Tematika evidentiranja je asocijativno može povezati sa dokumentacijom, papirologijom ili administrativnim dijelom nastavničkog poziva, dok se evaluacija može povezati sa cikličnošću procesa gdje stoji na početku, ali i na kraju vannastavnog procesa. Ipak, može se reći da se i od evidencije i od evaluacije inovacijama može kreirati zanimljiv proces. Naime, u istraživanju nismo naišli na voditelje vanastavnih aktivnosti koji na neke inovativne načine evidentiraju ili evaluiraju učeničko postignuće, prisustvo, agažman i sl., osim nekoliko ispitanika koji su rekli da su prvi put voditelji vannastavnih aktivnosti i da tek po prvi put probaju neke načine evidencije i evaluacije. Ovo istraživanje može nas uputiti na novu tematiku koja bi uz pomoć fokus grupa ili eksperimentiranja tragala za novim podacima. Također, moguće je organizirati radionice na kojima bi se razmijenila iskustva i ideje za nove inovativne načine evidencije i evaluacije jer uočavamo da je to jedan od velikih problema koji se trebaju dodatno istraživati.

S obzirom na važnost evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama, voditeljima se preporučuje usvajanje odgovarajućih pristupa kako bi se osigurala učinkovita praksa vođenja i unaprjeđenja ovih aktivnosti. Rezultati koje smo dobili kroz teorijski i metodološki okvir ovog istraživanja omogućili su nam da izdvojimo nekoliko preporuka za unapređivanje nastavne prakse kada su u pitanju vannastavne aktivnosti u osnovnim i srednjim školama. Prvi korak koji voditelji mogu poduzeti jeste jasno definiranje ciljeva i ishoda svojih vannastavnih aktivnosti. Postavljanje preciznih ciljeva omogućuje usklađivanje aktivnosti s općim ciljevima školovanja te olakšava kasniju evaluaciju postignuća učenika. Nastavnici trebaju koristiti raznolike metode evaluacije, naprimjer samoevaluacija, koja omogućava učenicima da reflektuju o svom napretku. Važno je istaći kontinuiraju evidenciju, nastavnici se ne trebaju zadržavati samo na samom rezultatu, već tokom aktivnosti pratiti napredak učenika, gdje mogu uvidjeti ako postoji neki problem ili izazov na koji mogu odmah reagirati i korigovati isti. Kvalitet povratnih informacija je neizostavan, kada nastavnik pruža učeniku povratnu informaciju treba da bude korektan i konstruktivan. Važno je naglasiti da se ne navode samo greške, već i da se sugerije na koji način učenik može poboljšati svoj rad.

Uključivanje učenika za evidenciju i evaluaciju je također bitno, jer nastavnik može spoznati kako to učenici vide određenu aktivnost, šta im se sviđa, a šta bi promijenili. Na takav način ih mogu učiniti "partnerima" u procesu evaluacije i dati im osjećaj vlasništva nad svojim učenjem. Evaluacija nastavnika, jer oni imaju ključnu ulogu u vannastavnim aktivnostima. Evaluirati njihovu podršku, komunikaciju i sposobnost da motivišu učenike. Saradnja sa drugim školama i organizacijama također može poboljšati kvalitetu nastavne prakse kada govorimo o vannastavnim aktivnostima, jer na takav način postoji mogućnost da se razmjenjuju iskustva i najbolje prakse što može obogatiti ovo područje. Proces evidencije i evaluacije ne treba završiti kada se određena aktivnost završi, već bi nastavnici trebali analizirati podatke koje dobiju kako bi identifikovali oblasti koje zahtijevaju poboljšanje i prilagoditi program prema potrebama učenika i promjenama u okruženju.

Preporuke:

1. Da bi se unaprijedilo vođenje evidencije i evaluacije, potrebno je uvažavati načela programiranja rada, da bi se bolje realizirali programi vannastavnih aktivnosti, te bi se tako mogli postići bolji rezultati učeničkih postignuća.
2. Potrebno je povezivati nastavu i vannastavne aktivnosti putem sadržaja, podstaći da učenici sadržaj sa nastave primjene kroz određene aktivnosti, da primjene znanje i vještine koje su stekli u učionici.
3. Škole trebaju bolje informisati učenike i nastavnike škole o svim oblicima vannastavnih aktivnosti, čime će učenici imati bolji izbor i češće će se uključivati u njih.
4. Škole bi se trebale bolje angažirati po pitanju evidencije učenika koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima, da bi se imao bolji uvid o broju učenika koji sudjeluju u vannastavnim aktivnostima u odnosu na ukupan broj učenika.
5. Vannastavne aktivnosti bi trebale biti osmišljene i u osnovnim i u srednjim školama tako da budu inkluzivne i dostupne svim učenicima, te se treba stavljati naglasak na socijalni razvoj i timski rad. Također, osigurati pravedan pristup kada govorimo o socioekonomskim uvjetima učenika.

6. Uvesti kontinuirane načine podrške u vannastavnim aktivnostima u osnovnim i srednjim školama, poput stipendija ili nagrada.

7. Uključiti roditelje u proces praćenja i evaluacije, dati im prijedloge kako mogu i oni sami učestvovati i unaprijediti učenikov razvoj.

8. Finansiranje od strane različitih organizacija koje podržavaju obrazovanje, kao i partnerstvo sa lokalnim preduzećima i organizacijama koje mogu pružiti sponzorstvo ili donacije. Također, važno je uključiti resurse unutar škole, poput prikupljanja dobrovoljnih priloga od roditelja i organizovanja dobrotvornih događaja kako bi se obezbijedila sredstva i materijali za vannastavne aktivnosti.

Evidencija i evaluacija pomažu u razvoju vještina, samopouzdanja i interesa, pružajući im priliku da otkriju svoje talente i postignu svoj puni potencijal, stvarajući time bogatije i obogaćujuće iskustvo u procesu obrazovanja i sazrijevanja.

LITERATURA

1. Ajanović, Dž, Stevanović, M. (2004). Metodika vannastavnih aktivnosti učenika. Pedagoška akademija Zenica
2. Alderman, K., Motivation for achievement: Possibilities for teaching and learning, Taylor and Francis, 2008.
3. Borić, S. Tomić, R. (2012). Stavovi nastavnika osnovnih škola o inkluziji. Metodčki obzori 7(2012)3.
4. Božović, R. (1970). Slobodno vreme i kultura mladih, u: Nola, D. i dr. (ur.). Slobodno vrijeme mladih – stručni i naučno-istraživački radovi na Prvom kolokviju u Baškom Polju 1969, str. 44–51, Zagreb: Centar za vanškolski odgoj Saveza društava “Naša djeca”.
5. Buljubašić Kuzmanović, V., Blažević, I. (2015). Školski kurikulum u funkciji razvoja socijalnih vještina učenika. Pedagoška istraživanja, 12(1-2), 71-84.
6. Drlje, K. (2022). Odnos školskog uspjeha i izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti kao oblika provođenja slobodnog vremena. (Doctoral dissertation, University of Split. Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split).
7. Džebo, E. (2020). Vannastavne aktivnosti kao faktor općeg uspjeha i vladanja učenika. Magistarski rad. Sarajevo: Filozofski fakultet. Moguće pogledati na : https://ff.unsa.ba/files/zavDipl/19_20/ped/Enisa-Dzebo.pdf
8. Dževlan, E. i suradnici (2016). Vodič kroz vannastavne aktivnosti-Nastavnici za nastavnike. Centar za obrazovne inicijative Step by Step. Dostupno na: <http://www.sbs.ba/wp-content/uploads/2018/01/prirucnik-vannastavne.pdf>
9. Feriz, A. (2020). Uloga i značaj vannastavnih aktivnosti u osnovnoj školi. Sarajevo : Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet
10. Filipović, N. (1980). Vannastava aktivnost učenika, Sarajevo: Svjetlost
11. Glaser, W. (1994): Nastavnik u kvalitetnoj školi, Eduka, Zagreb
12. Ilić, M. (1999). Od tradicionalne do kvalitetne škole. Banja luka: Radovi, br. 1.
a. izdavanje udžbenika;
13. Karlušić, I., (2022). Izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti u funkciji cjelovitog razvoja učenika. Osijek : kulturu, a. Z. U. I., umjetnost, o. Z. G., & pedagogija, p. S. S. G..

14. Košeto, M. (2016). Zadovoljstvo učenika mogućnostima izbora i provedbom izvannastavnih aktivnosti u osnovnoj školi. Završni rad. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:187052>
15. Muminović, H. (2013). Osnovi didaktike. Sarajevo: DES.
16. Matijević, M. (2005). Evaluacija u odgoju i obrazovanju. Sveučilište u Zagrebu : Učiteljska akademija. <https://core.ac.uk/download/pdf/33279366.pdf>
17. Matijević, M. (2016). Pedagogija za učitelje i nastavnike. Zagreb: Školska knjiga.
18. Miljević, M. (2007). Metodologija naučnog rada. Pale : Filozofski fakultet u Istočnom Sarajevu, Filozofski fakultet.
19. Morrison, K. R. B. (1993). Planning and Accomplishing School-centred Evaluation. Norfolk: Peter Francis Publisher.
20. Mužić, V., (1973), Metodologija pedagoškog istraživanja, Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika.
21. Mužić, V., Vrgoč, H., (2005). Vrijednovanje u odgoju i obrazovanju. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbornik.
22. Nola, D. (2021). Dijete, igra i stvaralaštvo: odabrane pedagoške teme. Zagreb: Novi redak.
23. Obrbović, N. i Mijanović, D. (2022). Kako uspješno učiti i organizovati slobodno vrijeme. Nikšić : pregledni stručni rad. Vaspitanje i obrazovanje. XVII, 1, 2022.
24. Pehar, Zvačko. L. (2003). Slobodno vrijeme mladih ili ... Sarajevo : FFUS
25. Pejić Papak, P. & Vidulin, S. (2016). Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi. Zagreb: Školska knjiga.
26. Pejić-Papak, P. i Vidulin-Orbanić, S. (2011). POTICANJE AKTIVNOG UČENJA SUVREMENIM STRATEGIJAMA RADA U IZVANNASTAVNIM AKTIVNOSTIMA. *Metodički obzori*, 6(2011)2 (12), 5-21. <https://doi.org/10.32728/mo.06.2.2011.01>
27. Petković, M. (2016). *Učitelji i učenici - sukreatori izvannastavnih aktivnosti*. Diplomski rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:796586>
28. Previšić, V. (2000). Slobodno vrijeme između pedagoške teorije i odgojne prakse. *Napredak*, 141 (4): 403–410.
29. Rosić, V. (2005). Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti. Rijeka: Naklada Žagar.

30. Stevanović, M. i Ajanović, Dž. (2004). Metodika vannastavnih aktivnosti učenika. BiH : Pedagoški fakultet Zenica
31. Šiljković, Ž., Rajić, V. & Bertić, D. (2007). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Odgojne znanosti, 9 (2 (14)), 133-145. Preuzeto 6.5.2022. s <https://hrcak.srce.hr/23549>.
32. Trebješanin, Ž. (2000)Rečnik psihologije. Beograd: Stubovi kulture.
33. Valjan Vukić, V. & Zrilić, S. (2016). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti - prostor za igru, učenje i osobni razvoj učenika. U: Hicela I i Mendeš B (ur.). Dijete, igra, stvaralaštvo. Zbornik radova znanstvene konferencije s međunarodnom suradnjom. Split, Zagreb: Filozofski fakultet, Savez društava Naša djeca Hrvatske, 175–185.
34. Vukasović, A. (2001). Pedagogija. Zagreb: HKZ „MI
35. Zrilić, T. K. (2009). Učitelj – kreator izvannastavnih aktivnosti Magistra Iadertina, 4(4), 159-170.
36. Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju (Kanton Sarajevo) Sl. novine Kantona Sarajevo", br. 23/2017, 30/2019 i 33/2021.

PRILOG :Online anketni upitnik

Poštovani nastavnici,

ispred Vas se nalazi anketni upitnik koji ima za cilj prikupiti podatke o načinima evidencije i evaluacije vannastavnih aktivnosti, te sličnosti i razlike u navedenim aktivnostima u osnovnim i srednjim školama. Učešće u istraživanju je potpuno anonimno, a podaci će se koristiti samo u svrhu istraživanja.

Unaprijed hvala na odgovorima.

Erna Nuhanović

Opći podaci voditelja vannastavnih aktivnosti

Dob

- a) do 25 godina
- b) od 15 do 30 godina
- c) od 30 do 55 godina
- d) više od 55 godina

Spol

- a) muški
- b) ženski
- c) ne želim reći

Vrsta škole :

- a) osnovna škola
- b) srednja škola

Godine radnog iskustva

- a) manje od 2 godine
- b) od 2 do 5 godina
- c) od 5 do 10 godina

d) više od 10 godina radnog iskustva

Nazivi vannastavnih aktivnosti koje vodite i nekoliko pojmova koje su specifične za vannastavnu aktivnost koju vodite.

Da li :

U procesu planiranja sekcije planiram :	Nikako se ne odnosi na mene	Donekle se odnosi na mene	Odnosi se na mene	U potpunosti se odnosi na mene
Ciljeve				
Ishode				
Metode				
Oblike rada				
Sredstva i pomagala				

Prije realizacije definiram ishode učenja i ciljeve poučavanja

a) da

b) ne

Na koji način evidentirate učeničko postignuće u vannastavnoj aktivnosti koju vodite ?

Obrazložite odgovor.

Na koji način evaluirate učeničko postignuće u vannastavnoj aktivnosti koju vodite ?

Obrazložite odgovor.

Na osnovu ishoda učenja evaluiram postignuće učenika koji su članovi vannastavnih aktivnosti koje vodim

- a) da
- b) ne

Jeste li uveli neke nove načine evidentiranja i evaluiranja u odnosu na period kada ste prvi put bili voditelj neke vannastavne aktivnosti ? Ako da, koje načine ste uveli ?

Postoji li razlika u evidenciji i evaluaciji ako vodite različite sekcije i ako da, u čemu se ogleda razlika ?
